

XLII. évfolyam 2019. május-június

Kertbarát

magazin

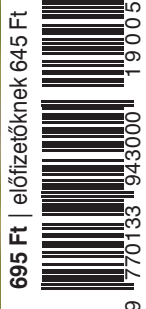
Ajándék
1000 Ft-os
Oázis kuponnal

AZ IMÁDOTT
LEANDEREK

Garamvári Vencel
pezsgő élete

MŰVELJÜK A KERTÜNKET
Bálint György

A romantikus gömbök
titkai

695 Ft | előfizetőknek 645 Ft

9 770133 1943000 19005

SZÍNPOMPÁS BALKONOK

AZ ELSŐ 25 ELŐFIZETŐNK 2000 FT-OS OÁZIS VÁSÁRLÁSI UTALVÁNYT KAP

AL-KO
QUALITY FOR LIFE

Kábel- és fátadtságmentes kerti munka

Akkumulátoros gépcsaládok minden kerthez

|| EASY FLEX

||| ENERGY FLEX

|||| POWER FLEX

30 ÉVÉ
MAGYARORSZÁGON
AZ INNOVATÍV KERTÁPOLÁSÉRT!

www.al-ko.com/kert

Az öreg kajszibarackfa

Húsz évvel ezelőtt költöztek be abba a kis családi házba, ahol most is élnek. A ház közelében állt egy már akkor is tisztos korú kajszibarackfa. Amikor alaposabban megnézte azt a fát, akkor már látta, hogy mutatkoznak rajta az öregedés első jelei, és a törzsében van egy nagy odú, amelyben minden évben cinegék költik ki az utódaikat. Hogy lassan a fának a koronája is megöregszik. Ennek ellenére minden évben nagyon jó termést adott, a legjobb kajszit szüretelték róla, amiből a felesége kitűnő baracklekvárt tudott készíteni. Az öreg fa egyszer mégis kivágásra került, de nagyon hiányzott neki. Ezért vásárolt egy kajszibarackfácskát, amely 4-5 éves lehetett akkor, elültette, de nem az öreg fa helyére, egy jól előkészített nagy gödröt ásott neki, jól ellátta tápanyaggal, és ültetés után alaposan beöntözte. Ez a fácska már a következő évben virágzott, igaz, gyümölcsöt nem hozott, mert egy késői fagy elpusztította a gyümölcskezdeményeket. Az azt követő évben már tele volt virággal, a virágok körül méhecskék szorgoskodtak, amelyek megporozták, és termés is lett bőven rajta. Ilyen hűséges növényekkel vagyunk körülveve és ezt kell a természet részeként nagyon megbecsülni.

Ezt a történetet Bálint György mesélte azon az ünnepségen, amelyet szakmai munkásságának tiszteletére rendezett a Magyar Mezőgazdaság Kiadó. Ahol arról sem feledkeztünk meg, hogy hamarosan a 100. születésnapját ünnepli majd. Az életkor csak egy szám, szokták mondani, és lehet, hogy igaz, hiszen Bálint gazda, ahogyan egy ország ismeri, a mai napig ír és előadásokat tart.

Arra is kerestük a választ, mi lehet a forrása töretlen népszerűségének. Nem lehet ez másként, mint hogy önmaga tudott maradni, értett mindenki nyelvén, úgy népszerűsítette a hazai természettudományt, hogy azt mindenki megértette. Ezért alapította több szaklap mellett a Kertbarát Magazint is.

Ő pedig hozzátette, hogy a hűség az egyik legfontosabb dolog az életben, amiben minden élő szervezetnek része van: az állatoknak, akik hűségesek tudnak lenni gazdájukhoz, a növényeknek, amelyek termést hoznak a kertésznek, a mezőgazdának, az erdésznek a keze nyomán.

Ennek jegyében olvashatnak ebben a lapszámban is portrét életműdíjas szőlészről-borászról, megszállott kertművelőről, bibliai növényekről, kedvenc virágokról, kerttervezésről és kertstílusokról. Nem marad ki a virágkötészet és a gasztronómia sem, természetesen virágokkal a tányéron.

A hűség bennünket is kötelez.

Sándor Juci

KIS KERT - NAGY ÖRÖM

Akciós kertápoló gépek a
hondashop.hu-n.

A **tavasz2019shop** kód beírásával
további **5%** kedvezményt biztosítunk a
HondaShop.hu vásárlóinak 2019.05.31-ig!

HONDAshop.hu

BEMUTATJUK

- 12 Garamvári Vencel pezsgő élete
- 16 Színpompás balkonok
- 26 Hogyan karózzunk?
- 36 A levendula világa
- 38 Szokatlan kúszóhortenziák
- 42 Gabonák a Bibliából
- 50 A szivárványos íriszek

KERTEK-EMBEREK

- 8 Műveljük a kertünket
– Bálint György
- 46 Az imádott leanderek

ITTHON

- 20 Fergeteges tátorján

IDEGEN TÁJAKON

- 22 Afrika legszebb kertje

KEDVENC NÖVÉNYÜNK

- 28 A romantikus gömbök titkai

IDŐSZERŰ

- 31 Víz és tápanyag

KERTET ÉPÍTÜNK

- 6 Vissza a természetbe!

MAGOT KÜLDÜNK

- 19 A fehérvirágú ördögszilva

KERTÉSZPALÁNTA

- 54 Pünkösdirózsák, pünkösdi királyok

VENDÉGLÁTÁS

- 56 Köles, a tökéletes

VIRÁGKÖTÉSZET

- 60 Díszek az esküvői asztalon

8

16

28

12

46

50

FOTÓ: MEGYESI ÉVA, VALAMINT A MAGYAR KERTÉPÍTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE ÉS A ZÖLDEBB VÁROSOKÉRT NONPROFIT KFT. „AZ ÉLŐKERT” CÍMŰ KIADVÁNYÁBÓL

Vissza a természetbe!

Az emberiség sokáig csak figyelte és csodálta a háborítatlan természetet, majd elhelyezkedett benne. Kezdetben még együtt élt annak íratlan szabályaival, tudta, hogy alkalmazkodnia kell, ha életben akar maradni. Idővel aztán úgy gondolta, irányíthatja, szabályozhatja is. Itt tartunk most, sokszor a természet ellen cselekszünk, még épített kertjeinkben is.

A Green City szellemiségű kertek alkotói ugyanakkor ökológikusan gondolkodnak, összehangolnak igényt és lehetőséget, a természet erejét, szolgáltatásait tiszteletben tartva és fölhasználva. Ezekben a kert elemeinek tudatosan többféle szerepük van. A növény például nemcsak látványelem, hanem vízmegtartó is, levelei ugyanis lassítják a csapadék lehullásának sebességét. A déli épületfalak elé telepített gyümölcsstermő növényzet élelmet

ad, és mellesleg árnyékolja a falat, így csökkentve a nyári hűtésre fordított energiaigényt. A mulcsterítés a víz talajba szivárgását segíti, egyúttal akadályozza a gyomosodást és megtartja a talaj nedvességét. A zöldtetők lassítják a lehulló csapadékvíz elfolyási sebességét a csatornába, visszatartják a vizet, kímélve a csatornarendszert. Védik a tetőszerkezetet és szigetelnek is. A biodiverz, több fajból és fajtából összeállított cserje-, és évelőkiültetések a látványon

túl madaraknak és beporzó rovaroknak adnak búvóhelyet és táplálékot. Ez csak néhány példa a többcélú hasznosításról, amelyet tudatosan átgondolva valósítanak meg ezekben a kertekben.

Esőkertek, úszótavak

A megváltozott éghajlati viszonyok hirtelen lezúdul, sokszor özvívzyszerű esőt hoznak, amit száraz, meleg időszakok váltanak fel. A

víz mind nagyobb érték a növények számára is, ezért a csapadékvizek megtartása a Green City-kertekben is fontos kérdés. A mesterséges, összefüggő burkolatok gátolják a víz talajba szivárgását, ezért ezek a Green City szellemiségében kerülendők, vagy ha mégsem mondunk le róluk, akkor is az a cél, hogy ne haladja meg a felületük a kert húsz százalékat. Helyette legyenek szórt burkolatok, például gyöngykavicsból. A természetes anyagból, például mészkőlapokból kialakított tipegőket hézagoltan helyezzük el kavicsban vagy mulcsban. Ezek a rendszerek átereszteszik a vizet és a levegőt, a talaj párolgását sem akadályozzák.

A hirtelen lehulló csapadékvíz gyűjtését – ahol erre szükség van – a tudatosan tervezett és épített szárazpatakok, más néven esőkertek végzik. Ezekben elszikkad az eső- és talajvíz, lassul a vízfolyás, csökken a talajerózió. A hagyományos vízelvezető árkokkal szemben az esőkertek olyan növények élőhelyei, amelyek elviselik az időszakos vízborítást is, így a hasznosságon túl vizuális élményt is nyújtanak. Kisebb kertekben az ereszcatornák alá helyezett vízgyűjtő hordók, vagy a talajba süllyesztett

ciszternák, műanyag víztározók segítik az esővízgyűjtést. Az úszótavak is képesek a többletvíz átmeneti tárolására, a parti növényzet gyökerei pedig megszűrik, tisztítják a bejutó csapadékvizet. A környezet párásításán túl a kert tó látványa, a víz jelenléte igazi élményt nyújt tulajdonosának minden évszakban. A tereprendezés is finom eszköz a kert vízgyűjtő eszközeinek sorában. Ha figyelünk a részletekre és úgy alakítjuk a kert terepviszonyait, hogy mikrodombok és mikrovölgyek jöjjenek létre, ahogyan a természetben is, akkor azok vízgyűjtő feladatot is betölthetnek.

Legyen sok színes virágunk

A Green City szellemiségű kertek alapja a honos fajokon alapuló biodiverz növénytarulások rendszere. Tanulmányozzuk az élőhelyet, a kert környezetét, annak múltját. Ha olyan növényeket választunk és telepítünk egymás mellé, melyek közel azonos igényűek, akkor azok segítik egymást, a kert fenntarthatóbbá válik. Kevesebb órat kell majd a művelésére fordítanunk, mert számottevően javul a növények önfenntartó képessége. Sok fajtából, fajtából álló növénykiültetéseket hozunk létre. Egynáriai helyett inkább évelőket ültessünk, legyen sok színes virágunk, ami a növénybeporzó rovarok, méhek számára is vonzó. Kerüljük az egy fajtából álló növénycsoportokat, mert azok sérülékenyek. Azon túl, hogy a növénytarulásunk tagjai azonos termőhelyi viszonyok közé valók legyenek, gondoljunk a magasságukra, virágnyílási időszakukra, a gyökereik mélysége közötti különbségekre is, amikor eldöntjük, milyen növények kerüljenek egymás mellé. Ahol nagyobb szabad terület áll a rendelkezésünkre, ott neveljünk vadvirágos rétet. Évenként két-három kaszállással rend-

A Green City-kert jellemzői

- a csapadékvíz talajba juttatásának és megtartásának segítése
- a kertépítés során kitermelt talaj helyben hasznosítása
- törekvés a minél kisebb mértékű talajmozgatásra, talajbolygatásra
- természetes talajjavító anyagok használata
- honos fajokon alapuló biodiverz növénytarulások kialakítása
- helyi anyagok használata, újrahasznosítás
- fenntarthatóság, a valós igények figyelembevételével
- megújuló energiaforrások használata
- megismerni és használni a természet ingyenes szolgáltatásait
- energiaigény-csökkentés – árnyékolásra növények telepítése

ben tartható, az állatok számára is kedvező sokszínű, sokfajú felület jöhet így létre. Az épületek falát futtassuk be. A szélvédelem mellett ezek a növények, például a vadszőlő, a levegő porát is megszűrik. Az épületek déli oldalára lombhullató, északi oldalára inkább örökzöld növényeket futtassunk. Termett talajba ültessük a futónövényeket, amelyek lombjukkal hőszigetelnek, védik a falat, csökken a fenntartási energiaigény. A Green City-kerten belül gyepek csak akkor területek legyenek, amire szükség van, amit a család tényleg használni fog. A minőségi gyepek fenntartása meglehetősen munka- és energiaigényes feladat. Úgy is gondolkodhatunk, hogy a gyepek csak egy részét nyírjuk rendszeresen, míg más részeit hagyjuk megnyírás nélkül annak természetes növényvilágával. Már ezzel is csökkentjük a fenntartási feladatokat és elindulhatunk vissza a szabad természet világába.

Megyesi Éva

Hogyan őrizzük meg a vizet?

Egy kert vízigénye a növények helyes megválasztásával tovább csökkenthető – lényeg, hogy a talaj- és éghajlati adottságoknak megfelelő növényfajtákat, társulásokat telepítsünk. Emellett mulcsozzunk is. Ügyeljünk arra, hogy a kertben minél kisebb talajfelület maradjon fedetlenül, ezért takarja a talajt növény vagy szerves mulcs, hogy megőrizze annak nedvességét.

MŰVELJÜK A KERTÜNKET

A 100. születésnapjához közeledve dr. Bálint György kertészmérnököt, az ország Bálint gazdáját otthonában kerestük föl. Gyurka bácsi, mint általában, most is nagyon jól öltözött volt, kényelmes fotelben ülve várt. Antónia asszony teával, kávéval, frissen sült gyümölcskenyérrel kínált.

• **Mi foglalkoztatja mostanában az ország kertészét? Mit gondol a kertészet, a földművelés és a földművelők jelenlegi helyzetéről?**

– A kertészet az a mód, amivel a társadalom érdeklődését föl lehet kelteni a földművelés

lenség – bár nekem az az érzésem, hogy 20-30 év múlva a városban nevelkedett fiatalok kimennek vidékre.

Valószínű az emberiség történetében többször volt ez probléma. *Voltaire* *Candide* című drámájában van egy jelenet, ahol tudó-

ta, „boldog az az ember, aki távol a világtól tudja művelni a földjét”. Ez tehát nagy társadalmi kérdés, érdemes lenne többet foglalkozni vele.

• **Mivel lehetne a fiatalokat rávenni arra, hogy a kertészet és a vidéki élet felé forduljanak?**

– A fiatalok a legérzékenyebbek arra, hogy saját maguk tapasztaljanak meg dolgokat. Ezt legutóbb a KITE-nél láttam, ahol a közelmúltban látogatást tettem, mert érdekelt, hogy azok a fiatal emberek miért kezdtek el kertészkedni. Érdekes oka van, a kertészet ugyanis a gépesítés, a robotizáció, a digitalizáció következtében átalakult szántóföldi termelésé. Például a csemegekukorica, a zöldborsó, a sárgarépa és az ipari paradicsom szántóföldi növényé vált, pedig ezek jellegzetesen kiskerti zöldségek voltak. A kettő közötti hézagot jó lenne csökkenteni, hogy egymást segítsék, és ne legyen nagy különbség a két szakma között. Ezt az új szemléletet a fiatalok tudnák megvalósítani, ha volna rá a felsőbb körökből egyetértés, de sajnos nincs. Ha ma egy politikus az elitről beszél, akkor az orvosra, a jogászra, a mérnökre vagy a tudósra utal, és ebben nincs benne az agrárszakember.

• **Miért van ez így?**

– Magyarországon lebecsülik a paraszti életet. Pedig az ország mindig a mezőgazdaságból élt. Nem szabadna elfelejteni, hogy a reformkorban kialakult egyfajta munkamegosztás, ami szerint Ausztriának az iparban, Magyarországnak a mezőgazdaságban volt vezető szerepe. Az elit közlekedett egymáshoz. Az osztrák arisztokrácia

• Bálint György társaságában Sári Enikő, kiadónk ügyvezető igazgatója, Antónia asszony, valamint a Kertbarát Magazin főszerkesztője és felelős szerkesztője, Biza Klára és Sárközi Judit

íránt. Sajnos kifejezetten magyar jelenség, hogy sokan lenézik a földművelést, és ez az az azal kezdődik, hogy a gazdálkodókat parasztnak nevezik. A szó hangulata egészen más, mint a farmeré, vagy a német Baueré. A fiatalok pedig még távolabb állnak a földműveléstől. Az urbanizáció természetes je-

sok, művészek vitatkoznak valami kevésbé fontos témáról, és hosszú, szenvedélyes vita után sem tudnak megegyezésre jutni, mire *Candide* kissé ironikusan azt mondja, „de a világon mégis az a legfontosabb, hogy műveljük a kertünket”. *Horatius*, amikor kitiltották a szenátusból, azt mond-

Mozgalmas életút

A közelmúltban emlékezett meg lapunk kiadója, a Magyar Mezőgazdaság Kft. Bálint György szakmai munkásságáról a Mezőgazdasági Múzeumban tartott ünnepségen. Ott hallottuk, hogy életútja nemcsak páratlanul és irigylésre méltóan hosszú, de kellőképpen mozgalmas is. Erről gondoskodott a magyar történelem és ő maga is, aki elképesztően aktív és kíváncsi ember, ami rengeteg tennivalót adott és ad a mai napig számára.

Zsidó családban született, szülei a Gyöngyös melletti Gyöngyöshalmajon, a mai Halmajugra területén gazdálkodtak. Apja több nyelven beszélő, kísérletező szellemű középbirtokos volt, és fiát is a föld és a mezőgazdaság szeretetére, tiszteletére nevelte. Ma már, ismervé Bálint György életútját, elmondhatjuk, hogy sikerrel. Az elemi és a középiskolát Gyöngyösön végezte, és a családi indíttatás az akkori Magyar Királyi Kertészeti Akadémiára vezette, ahol 1941-ben megszerezte első diplomáját.

Még abban az évben, fiatalon elhunyt az édesapja, ezért a családi gazdaságot neki kellett átvennie és továbbvinnie.

Több mint egy év elteltével munkaszolgálatra, onnan koncentrációs táborba vittek. Ezekben az években csak a veszteséglista gyarapodott, hiszen a holokauszt során egy testvérét kivéve az egész családját megölték. 1945-ben, szabadulása után visszatért a szülői házba és hozzálátott a családi gazdaság újjáélesztéséhez, ám nem sokáig élvezhette a gazdálkodás nyújtotta szabadságot, mert a kommunista hatalomátvétel után elvették a földjeit. Ezután úgy döntött, ismét tanulni fog, 1948-ban újabb diplomát szerzett a Magyar Agrártudományi Egyetemen. Kuláknek bélyegezve nehezen talált munkát, a megélhetésért mindent elvállalt a kertgondozástól az iratrendezésig, mikor mi adódott. Ekkor már családfő volt és megszületett első és egyetlen gyermeke, *János*. Majd 1953-ban kinevezték a Mányi Állami Gazdaság főagronómusává, ahol kilenc évet töltött el. Tudásvágya továbbra sem hagyta nyugodni, 1959-ben doktori címet szerzett.

Azután a Fejér és Komárom megyei állami gazdaságok kertészeti felügyeletét látta el, volt többek között főiskolai tanár, agrárügyekkel foglalkozó biztosítási szaktanácsadó. Majd kertészeti lapok alapításába és szerkesztésébe fogott. 1967-ben főszerkesztője lett a Kertészet és Szőlészet szaklapnak, és életre keltette a Kerti Kalendárium, a Kertbarát Magazin és a Kertgazda-

ság című lapokat. Elmélete az volt, hogy a szaklapokkal lefedje a gazdálkodók minden rétegét, és ne maradjanak információ nélkül a nagybani termelők, a kiskerttulajdonosok, a hobbikertészek és a mezőgazdaság tudománya iránt érdeklődők sem. Hogy mennyire volt életképes ez az elképzelés? A válasz az a tény, hogy ezek a szak-

Mottója: „Egész életemben arra törekedtem, hogy a magyar mezőgazdaság ügyét segítsem elő. Gazdának lenni jó, nagy felelősség, de nagy szabadsággal is jár. Ezért lenne fontos, hogy ma is, a lehetőségekhez mérten mindenki művelje tulajdonát. Ehhez a feladathoz igyekeztem minél több tudást átadni hosszú életem alatt.”

újságok a mai napig megjelennek és betöltik szerepüket. A szaklapok szerkesztőségéből 1981-ben ment nyugdíjba. Erről az időszakról az egyik vele készült interjúban így nyilatkozott: „A kertészeti magazinoknál töltött 16 év hosszú életem egyik legeredményesebb időszaka.”

Bár ezzel lehetne vitatkozni, hiszen még csak egy napja volt nyugdíjas, amikor meg-

keresték a televíziótól a formálódó Ablak című közéleti műsor gondolatával, és a felkérésre gondolkodás nélkül igent mondott. Ezzel kezdődött televíziós karrierje, ami több mint 20 évig tartott. Itt vált az ország Bálint gazdájává, igazi kertészeti népművelővé, amivel fantasztikus ismertségre tett szert. Valószínűleg nincs az országnak olyan települése, ahol ne tartott volna előadást, és ezekre a felkérésekre ma sem tud nemet mondani.

Kimondani is sok: nyugdíjas éve alatt 31 szakkönyvet írt. Több heti- és napilap rendszeres cikkírója, ki ne emlékezne például a Nők Lapja népszerű Kedves Húgom! sorozatára, ahonnét kertészkedő asszonyok generációi tájékoztódtak az aktuális kiskerti tennivalókról.

Amit elméletben leírt, azt a saját kis mintagazdaságában, balatonfüredi kertjében meg is tudta mutatni.

Néhány éve, elfogadva a kor kihívását, átért az online újságírásra is, létrehozta és naponta frissíti a balintgazda.hu honlapját. Magánélete is aktív volt, hiszen négyszer is megnősült, ám csak három felesége volt. Gyermekének édesanyját, *Bognár Annát* két alkalommal is nőül vette. *Mészáros Edittel* 35 évig élt boldog házasságban, majd 78 évesen, közel 40 évi ismeretség után kérte feleségül könyveinek szerkesztőjét, a nála 27 évvel fiatalabb *Récsey Antóniát*, aki azóta is szerető és gondoskodó társa. Antónia a mai napig büszke arra, hogy rávette férjét a Keserédes éveim című önéletrajzi regényének megírására. Ez a könyv lett közös gyermekük.

A mozgalmas életút, a rengeteg munka, szervezés, segítség, tanulás és tanítás nem maradt elismerés nélkül: a SZOT- és a Táncsics Mihály-díj tulajdonosa megkapta az Aranytollat. Átvehette a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét, a Hajléktalan Emberért Díjat és a Hazám Díjat. Budapest és Gyöngyös díszpolgárai közé választotta. Kitüntették a Príma Primissima Díjjal, a Magyar Szabadságért Díjjal és idén átvehette az Év Agrárembere életműdíjat is.

FOTÓ: CSATIÓS NORBERT

jelentős részéből itt lett nagybirtokos. Értelmes integrálódás volt. Most ezeket a társadalmi különbségeket kellene csökkenteni és összekapcsolni a dolgokat. Csak úgy lehetne ezt kezelni, ha a társadalom vezető rétege a saját problémájának érezné ezt.

• **Miért alapított kertészeti lapokat, mi volt a célja veled?**

– Ha megkérdezik tőlem, hogy mi vagyok, mi a szakmám, akkor azt felelem, kertész vagyok. Minden formájában a kertészet van az érdeklődésem középpontjában.

Akartam a négy lapból egy holdingot alapítani, ami az egész kertészetet átfogja. Azt gondoltam, hogy a kertészeti ismeretterjesztésnek négy pillére kell, hogy legyen.

A Kertészet és Szőlészet akkor már létezett, a 60-as években 60 ezer példányban jelent meg, és olyan népszerű volt, hogy a pult alól adták. Ez a termelő vállalatok lapja volt, de nem volt információs közege az amatőröknek, erre kellett a Kerti kalendárium. Ezután azt gondoltam, hogy legyen egy lapja az értelmiségnek is, akik hobbikertészkednek, és arra törekszenek, hogy esztétikailag szép környezetben töltsék el a szabadidejüket. Így született a

Kertbarát Magazin. Hiányzott a tudományos igényeket is kielégítő szaklap, ezért indult a Kertgazdaság című tudományos havilap. Mind a négy lap fontos volt, bár én csak a Kertészet és Szőlészet és a Kertbarát Magazin főszerkesztését vállaltam, de mindig figyelemmel kísértem és segítettem a másik kettőt is.

• **Még mindig kertészkedik?**

– A magaságásban még kertészkedem, de már keveset, a fákat viszont még megmeteszem.

• **Mivel tölti a napjait?**

– Sok elfoglaltságom van. A legtöbbet az internettel foglalkozom, van egy honlapom, aminek 425 ezer követője van, sok levelezéssel jár, amit persze nem egyedül csinállok. Az unokám informatikus, ő a társam ebben. Elég sok előadásra hívnak, de már nem tudok mindnek eleget tenni, válogatni kell a felkérések között. Sok társadalmi munkát végzek, a MÚOSZ-ban az Aranytollas újságírók elnöke vagyok, és évekig végeztem szociális munkát például Tarnabodon. Mindig vannak felkérések cikkek írására. Engem mindig érdekelt a közösségi élet, az ad nekem jó érzést, hogy amit én tudok, azt továbbadhatom másoknak.

• **A 100. évéhez közel nagyon aktív életet él, kérjük a receptet.**

– Egyik alapelvem az, hogy az embernek csak addig érdemes élnie, amíg valamit alkotni képes. Amennyire erőmből futja, minden felkérésnek eleget teszek. Az öregségnek sajnos vannak nagy hátrányai, például az, hogy nem vezethetek autót, és nekem az életemhez ez mindig hozzátartozott. Autóvezetésből 18 éves koromban vizsgáztam Egerben. Amikor 18 éves lettem, a születésnapomon nagy családi ebéd volt, apám azt mondta, gyere ki, mert akarok neked valamit mutatni. Kivitt a ház elé, és ott állt egy autó. Az első autóm egy Adler Junior volt, négyütemű kabrió, szép, sportos kocsi volt, jó néhány évig szolgált engem és szép emlékeim vannak vele kapcsolatban. Fiatalember voltam, és szerettem az életet. Két éve már nincs autóm. A körzeti orvosnőnk azt mondta, hogy ebben a korban már nem kell autót vezetni. Pedig kellene. Persze *Antónia*, a feleségem is ellenzi, hogy vezessek. Túlzottan vigyáz rám.

• **És még nem hord szemüveget sem.**

– De, hordok, a zsebemben – mutatja zakója felső zsebét huncut mosollyal.

Sárközi Judit

GARAMVÁRI VENCEL

PEZSGŐ ÉLETE

Garamvári Vencel
ismert üzletembert,
borászt
és pezsgőkészítőt
balatonlellel szőlőbirtokán
látogattuk meg,
hogy gratuláljunk neki
a Magyar Bor Akadémia
által neki ítelt
életműdíjhoz.

Megmutatta szőlőbirtokát, ahol mér-tani pontossággal sorakoznak a tőkék, és részletesen elmesélte minden dülő történetét. Amikor arra kér-tük, hogy hadd fényképezzük a leveleket bontogató tőkék mellett, a szemével akkor is azt kereste, mit javíthatna még rajtuk, két kattintás között lecsípett egy-egy oda nem illő hajtást. Élete egyrészt kalandos, másrészt nagyon is tudatosan megtervezett lépések sorozata. Eddig megélt éveit ő maga háromszor 25 éves életszakaszra osztja.

Borászat vagy műugrás

A kezdetet a szülői ház és az iskola jelentette. Első mentora, az édesapa meghatározta életútját. Szabómester volt a tanult szakmája, de művelt egy kis szőlőt is, ahol minden tőkének külön nevet adott, karácsonykor pedig nem volt menekvés a házi bor kóstolása elől. Öccse a budafoki pincegazdaságban dolgozott, így ki is jelölték a fiatal útját, beírták a Budafoki Borgazdasági Technikumba. Azt nem kérdezték meg tőle, hogy szeretné-e. Kezdetben nem szerette, de idő-közben megkedvelte az akkor nagyhírű iskolát, ahol kiváló békebeli tanároktól ka-

pott borászati képzést, és 1959-ben pince-mesteri oklevéllel érettségizett le. Mégis jobban érdekelt a sport, az úszás és a műugrás, utóbbiban magyar bajnok is volt. Úgy gondolta, a sport lesz az élethivatása, az áll közel a szívéhez, ezért a Testnevelési Főiskolára jelentkezett. Az élet viszont közbe-szól, és visszavezette a borászathoz: a Testnevelési Főiskolára nem vették föl, a Kertészeti Főiskolára azonban igen. Szinte ugyanabban az időben súlyos balesete is megakadályozta, hogy folytatódhasson a műugrói karrierje. Igaz, nem adta föl egy-könnyen, ha nem lehetett élsportoló, edző-ként még a medencénél maradt. A Ferencvárosnál felajánlották neki a válogatott keret kapitányi posztját is, amit végül nem vállalt el. A diploma kézhezvétele után el kellett helyezkednie a szakmában, a budafoki Törley pezsgőüzemben pedig éppen üresedés volt, amit kihasznált. Így egyszerre volt edző és borász, ám végül az utóbbi győzött. Így ért véget az első 25 év.

Mentorok és ambíciók

Második életszakaszának irányát dr. Török Sándor borász, mérnök határozta meg. Olyan impulzív személyiség volt, aki nagy

tudásával és hozzáértésével el tudta varázsolni az embert – jellemzi mentorát *Garamvári Vencel*. Az 1960-as években föllendítette a pezsgőgyártást, tőle mindent meg lehetett tanulni a szakmáról. Így a fiatal borászból néhány év elteltével az Állami Pincegazdaság budafoki pezsgőüzemének gyártásvezetője és több száz millió forintos beruházás irányítója lett. Magyarországon 1970-ben nem volt gyakori, hogy valaki nyugati országban fejleszti a szaktudását, ő mégis néhány hónapra egy németországi nagy pezsgőgyárba mehetett gyakorlatra. Sokkal többet hoztam haza, mint amivel ki-mentem – értékeli a külföldön töltött hónapokat.

Hazatérése után nem tétlenkedett, 1972-ben, ahogyan ő fogalmaz, „visszalopta” a Törley nevet. Úgy gondolta, itt az idő, hogy ismét használatba vegyék a régi márkanevet. Meglátogatta *Törley Dezsőt*, aki akkor a Műegyetem adjunktusa volt, azután, már mint gyáregységvezető, lecsérélte a bejáraton a cégtáblát Törleyre. Ez akkor nagy me-részség volt, de mindenki túlélte – emlékszik vissza. 1977-ig volt a pezsgőgyár igaz-gatója, és még ma is az lenne, ha az élet köz-be nem szól. A pezsgőüzemért mindig vetél-kedés folyt, mert elegáns prémiumterméket

A családi vállalkozás

Amikor saját pezsgőgyártásba fogtak, hamar fölfigyeltek a pezsgőikre, de szerinte akkor váltak sikeressé, amikor az új generáció átszervezte a pezsgő és a cég marketingjét. A francia pezsgők iránti tiszteletből francia névvel hozták forgalomba a pezsgőiket, ezért mindenki azt gondolta, hogy egy ismeretlen francia termék. Ezután váltottak, és a Garamvári név került a címkékre, aminek nagy sikere lett. Így történt, hogy a család beszállt az üzletbe: az egyik lány a marketinggel foglalkozik, a másik a kereskedelmi cég ügyvezető igazgatója, a feleség a pincészet igazgatója, a veje a szállítási, logisztikai menedzser, az unokaöcs a pincemester. Az idősebbik unoka most végzi a kertészeti egyetemet, ő fogja felváltani a mamát a pincészetnél, a kisebbik pedig valószínűleg közgazdásznak tanul, ő a kereskedelmet folytathatja majd. A cél, hogy a következő nemzedék megőrizze, továbbvigye és növelje a vállalkozást.

készített, ráadásul árbevétel és profit szempontjából is kiemelkedett. A Hungarovin exportvállalathoz csatolták a pezsgőüzemet is. Garamvári Vencel pedig a pezsgőgyártás helyett a cég termelési, majd értékesítési igazgatója lett. Izgalmas időszak kezdődött, rengeteget utazott, jelentős üzleteket kötött egyebek között Kanadában, az USA-ban, Japánban, Ausztráliában és közben sokat látott, tanult és tapasztalt. Ötvenéves volt, amikor Magyarországot elérte a rendszerváltás, és azzal zárult élete középső szakasza, amiről úgy emlékezik meg, hogy amit elért, azt Török Sándornak és a saját ambícióinak köszönheti.

Bor- és pezsgőbirodalom

A történet egy hölgygel folytatódik. *Zsuzsával* 1988-ban ismerkedett meg, és azóta felesége, társa az életben és az üzletben. Azt mondja, ő nemcsak a mentora lett, hanem egy áldás: „Amikor Zsuzsa belépett az életembe, olyan kapcsolat kezdődött, ami sokkal többet adott, mint amit az ember akár csak elgondolni is képes volt.”

A rendszerváltás kezdetén a privatizáció kérdése a Hungarovint is megosztotta. Vencel azt az álláspontot képviselte, hogy meg

FOTÓ: ZSOLDOS ALEXANDRA

kell őrizni a pezsgőüzemet, a tradicionális nevet, és tovább kell dolgozni. Ezzel a koncepcióval azonban alulmaradt, megszüntették az állását.

Nem sokáig kellett gondolkodnia, hogyan folytassa tovább, hamarosan prémium italok importjára és exportjára alapított vállalkozás társtulajdonosaként kamatoztatta ezen a téren megszerzett tapasztalatait. Úgy gondolta, hogy Zsuzsával, aki közgazdászként egy cég vezérigazgatója volt, indít közös vállalkozást Vinárium néven, amely az idén lesz épp 30 éves. Megvásároltak egy pincét Budafokon és prémium borokat termelő borászok termékeit értékesítették minőségi gasztronómiai helyeken, idehaza és külföldön. Úgy gondolta, hogy a borászatban egyedi alkotóként kell megjelenni. Azt tapasztalta ugyanis, hogy olyan termelők felé fordul majd a figyelem, akik kézben tartják az egész struktúrát, a szőlőtermelést, a borkészítést, az eladást és a marketinget. Ez a koncepció volt a saját szőlészeti és borászati tevékenységének alapja is. Balatonlellén vásároltak szőlőterületeket, és megépült a pincészet. Az álma az volt, hogy minden égtáj felé a saját szőlőjét láthassa. Ez a 84 hektár szőlő és a lellei borászat termeli az alapbort a később

alakult budafoki pezsgővállalkozáshoz. A budafoki pince ugyanis kicsinek bizonyult, helyette másikat vásároltak, amely pezsgőgyártásra is megfelelt. Így kezdődött a saját pezsgő története. Mindig is vágyott a tradicionális pezsgőkészítésre, amivel elégnéssé, egyedivé, utánzóhatatlanná lehet tenni a pezsgőt. Amit a fogyasztó bont föl először.

Arra a kérdésre, hogy mit tart a legnagyobb eredménynek az életben, mire a legbüszkébb, azt mondja, hogy nem az aranyérmek, amikkel falakat lehetne beborítani. Az igazi eredményt a lehetőségek felismerése és a jó időben való cselekvés hozta, ez a legnagyobb sikere.

A legbüszkébb arra vagyok – mondja –, hogy létrehoztam két jól működő, lélegző szervezetet, amelyeknek a család minden tagja részese, és a családtagok elfogadták tőlünk ezt az utat. Jó dolog az unokámmal vitatkozni szakmai kérdésekről. Azt vallo, hogy a fiataloknak mindig jobbnak kell lenniük az idősebbeknél. Arra a megjegyzésemre, hogy ezzel eléggé feladta nekik a leckét, csak annyit mond elégedett mosollyal: Igyekeztem, hogy így legyen.

Sárközi Judit

FOTO: MERÉNYI ALEXANDRA, PIXABAY

SZÍNPOMPÁS BALKONOK

Egyetlen kert, balkon, terasz sem képzelhető el nyáron virágok nélkül.

De mi való az ágyásokba, mi a balkonládába és mi a dézsákba?

Melyek azok a növények, amelyek egész nyáron át csodaszépek és szemet gyönyörködtetőek maradnak?

Melyek azok, amelyeknek nagy a tűrőképességük és túlélnek a szélsőséges időjárás kihívásait?

Nézzük, mit tegyünk, hogy színpompás legyen az erkélyünk, teraszunk.

VÁSÁRLÁS

A növényeket kertészeti áruházakban, árudákban, magánkertészetekben, piacon szerezhetjük be különféle méretben. Hogy melyik a legmegfelelőbb? Nehéz kérdés, hiszen ez ízlés dolga is, ráadásul több szempontot is figyelembe kell venni, hogy ne csalódjunk, és sokáig örömet leljünk a látványban. Vannak, akik a klasszikus muskátlis erkélyre esküsznek, mások bátrabban fordulnak az új, izgalmasabb fajok felé. A személyes konzultációnál is sokkal fontosabb azonban, hogy milyen a helyszín fekvése: napos, esetleg félárnyékos, árnyékos? Mekkora ültetőedény áll rendelkezésre: cserép, dézsa vagy láda?

És az milyen anyagból készült: fa, kerámia vagy agyag, és fagyérzékeny vagy télálló? Na és milyen a színe: világos vagy sötét?

EDÉNY

Az ültetőcserépek és -edények szerepe igen fontos. Látványos kompozícióknak adnak életteret, emellett áthelyezhetőek egyik helyről a másikra. Válasszunk közülük körültekintően!

Gondoskodnunk kell a jó vízelvezetéséről, pangó víz esetén ugyanis a gyökerek károsodnak, elrothadnak. A balkonládákon általában van kifolyónyílás, de amelyiken mégsem, azt házilag kell átlyukasztani. Ha a zárt edé-

nyek alá, az ültetőföld alá agyaggranulátumot terítünk, az segíti a fölösleges öntözővíz, csapadék elvezetését. A mutatós terrakottaedények porózus falán keresztül sok nedvesség elpárolog, ezért forró nyári napokon reggel és este is meg kell öntözni az ilyenekben élő növényeket. A sötét színű növénytartók elnyelik a fényt, jobban felforrósodnak, meleg nyári napon 40 Celsius-fok fölé is emelkedhet bennük a hőmérséklet, a gyökerek ilyen viszonyok között szinte megsülnek.

FÖLD

A balkonnövényeket kiváló minőségű földbe ültessük. Mivel hosszú heteken át nyíl-

nak, sok tápanyagot fogyasztanak, ezért érdemes készen kapható keveréket vásárolni, és azt tartós hatású műtrágyával dúsítani.

ÖNTÖZÉS

Az edényes növények elhelyezésüktől függetlenül gyakran erős napfénynek és szélnek vannak kitéve. Mindkettő segíti a föld kiszáradását és növeli a vízigényt. Meleg, forró napokon a balkonládás, cserepes, edényes növényeket célszerű napjában kétszer is megöntözni – először lehetőleg a kora reggeli, másodsor a sötétedés előtti órákban. Az ekkor kijuttatott víz nem párolog el azonnal, többet hasznosít belőle a növény. A vizet mindig a földre öntsük, ne a lombra és ne a virágokra.

TÁPANYAG

A tápanyag-utánpótlást négy-hat héttel az ültetés után kell megkezdeni, addigra kimerül az eredeti földlabda tápanyagkészlete. Hetenként, de legalább kéthetenként keverjük az öntözővízhez a balkonnövények számára összeállított folyékony műtrágyát. Gondoskodjunk róla, hogy a növények elegendő tápanyaghoz jussanak, hiszen folyamatosan növekedésben vannak és vég nélkül nyílnak. Ha kiszáradt a növény földje, akkor a tápoldatot kijuttatása előtt alaposan öntözzük be tiszta vízzel és ne lépjük túl a csomagolóanyagban feltüntetett dózist. Tűző napon ne

tápladozzunk és vigyázzunk, hogy lehetőleg ne érje a virágokat és a leveleket. A rendszeres tápanyag-adagolás fokozza a növény ellenálló képességét, gyorsítja az esetleges megbetegedések utáni regenerálódást.

ÁPOLÁS

A folyamatos nyílás érdekében folyamatosan tisztítsuk meg a növényt az elhervadt virágoktól, mert azok gátolják az újak kép-

ződését, növelik a megbetegedések kockázatát. Szánjunk erre időt és kézzel csipegetjük vagy ollóval vágjuk le, amit kell. A muskátli virágszárait az ízesülés helyénél könnyen lepattinthatjuk. Egyes fajoknál – például petúnia, lobélia, verbéna – az első nagy virágzási hullám után csökken a virágzási erély. Ha ilyenkor a hajtásait a felükre-egyharmadukra visszavágjuk, akkor újabb, és őszig tartó nyílást indítunk be.

A gondos tervezés és ültetés után a növények megtartása igazi kihívás, de nem megoldhatatlan feladat. A mind melegebb és szárazabb nyarak sokakat elbizonytalanítanak, ám az évenként gazdagodó virágkínálatban a közismert fajok mellett több strapabíró és hosszú időn át életképes, egyelőre a kártevők által nem kedvelt növény is elérhető. Erős gyökérzetűek, tűrik a forróságot, időjárás-ellenállóak, könnyen ápolható értékes növények.

NÖVÉNYKOMBINÁCIÓK

Újabbban a kertészeti árudák készen kínálnak vegyesen összeültetett növénykombinációkat. A tanácstalan vásárlóknak ez nagy segítség, hiszen nem kell kitalálniuk, mit mivel társítsanak. A heteken-hónapokon át díszítő vegyes beültetések kipróbáltan együtt nyíló és fejlődő, azonos igényű fajtákat tartalmaznak. Azoknak valók, akik azonnal szép és mutatós megoldásra vágyanak.

Mi kerüljön az ablakládákba, dézsákba?

- A nebánsvirág, pistike vagy vízi-fukszia – az *Impatiens* nemzetség tagjai – napos és félárnyékos környezetben
- a liláskék virágú, hosszan nyíló ausztrálszászorszép (*Brachyscome*)
- a pozsgás levelű, nagyvirágú, csíkos mintázatú porcsinrózsa (*Portulaca*)
- a margarétára hasonlító cseppecskevirág (*Osteospermum*)
- a gyógynövényként is ismert körmvirág (*Calendula*)
- a csokoládéillatú, sötétbordó kerti pillangóvirág (*Cosmos*)
- a félárnyékos helyeken folyton nyíló korallfukszia
- a dézsás növényként alkalmazható ólomvirág (*Plumbago*)

A kísérletező kedvűek viszont maguk is bátran próbálkozhatnak különféle összeültetésekkel, például különféle színek kombinációk kialakításával. Divatosak az egy szín árnyalatai, ám ha kizárólag hideg színekben virágzó, vagy csupa fehér növényeket ültetünk, akkor bár szépek, de egyhangúak lehetnek az ágyásaink. Feltűnő hatásúak az élénkpiros, bíbor színek, de ha túl soknak, erősnek tűnhetnek, választhatjuk a visszafogott kéket, rózsaszínt. Különleges színkontrasztok érhetők el a lila-sárga, kék-narancs, piros-zöld összeültetésekkel. A növé-

Egynyári, balkon, dézsás

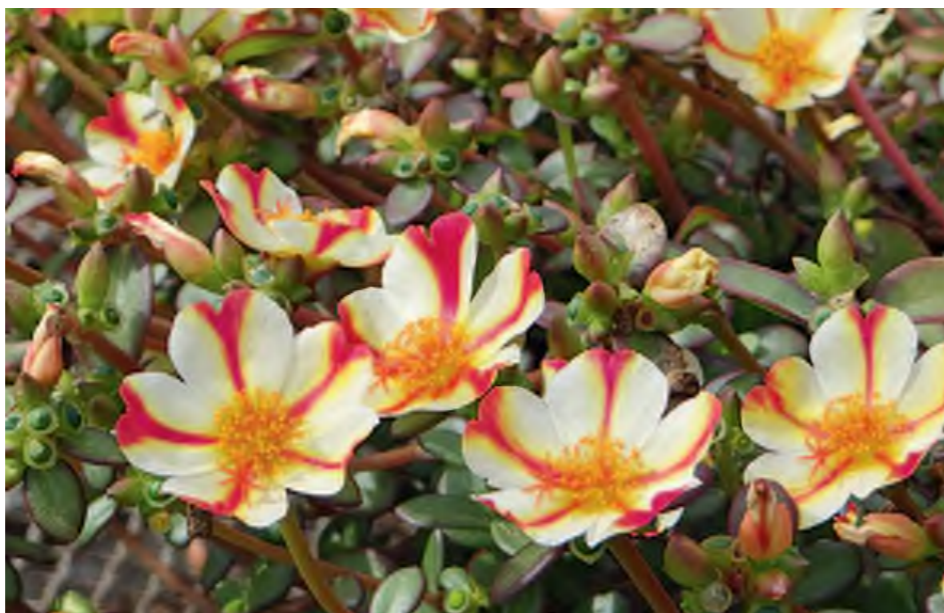
- Az egynyári virágok egyetlen nyáron át nyíló, magról vetett növények, általában a virágágyások kedvelt kiültetési anyagai. Pompás külsejükkel nagyméretű színes felületek kialakítására alkalmasak.
- A balkonnövények leginkább (vagy kizárólag) ládák, nagyobb méretű cserepek vagy edények, akasztós tálak beültetésére valók. Értékes genetikai tulajdonságú fajokat dugványról szaporítják. Általában gyors fejlődésűek, növekedésük főleg a törő vagy csüngő. Kora tavasztól késő ősziig nyíló, többnyire szubtrópusi és trópusi fajok alkotják a társaságot. Nem télálló, és ahogy a nevük is utal rá, nem szobanövények, kültéri felhasználásra valók.
- A dézsás növényeket télen fagymentes helyen kell teletetni. A legtöbbjük szubtrópusi területekről vagy a Földközi-tenger környékéről származik, az erkélyeken, teraszokon mediterrán hangulatot teremtenek (pl. fuksziák, citrusfélék, jázminok, leanderek, olajfák, egyes pálmák).

nyek alakja és magassága további lehetőség a változatosságra. A fölfelé törekvő és az elterülő, csüngő típusok kombinálásával fokozhatjuk a mozgalmasságot.

CSEMEGÉZŐKERT

Vannak, akik a balkonjukon nem virágokat ültetnek, hanem ehető növényekkel, fűszer- és gyógynövényekkel, balkonzöldségekkel és gyümölcsökkel telepítik be a rendelkezésükre álló kisebb helyeket. Napos helyekre való és dézsában is jól fejlődik például az eper, a citrom, a málna, a füge, az őszibarack és az áfonya. Ebbe a körbe tartoznak a különféle ízű menták, pizza- és grillfűszerek is. A vegyesen ültetett fűszernövények – metélőhagyma, kakukkfű, borsikafű, rozsmaring – hangulatosak és hasznosak.

Összeállította: Merényi Alexandra

A fehérvirágú ördögszilva

A díszcseresznyékkel, a díszalmákkal és az orgonákkal nagyjából egy időben bontogatják a szirmaikat – az idei tavaszon tehát a megszokottnál korábban elvirágoztak – a rózsafélék családjának (Rosaceae) kevésbé ismert tagjai, az ördögszilvák. Közülük a fehérvirágú ördögszilva (*Prinsepia uniflora*) szép példányai díszlenek a Budai Arborétum alsó kertjében, a 'K' épület melletti részüben. Fehér virágokkal, majd apró szilvára emlékeztető terméseikkel kedves, bár kissé szúrós díszei lehetnek kertjeinknek.

FOTÓ: HONFI PÉTER, WIKIMÉDIA COMMONS

Kis türelem kell hozzá

A fehérvirágú ördögszilvát magvetéssel szaporíthatjuk. Az érett termések húsából kinyomkodott vagy kimosott magokat nyirkos homok közé keverve hűtőszekrényben vagy a szabadban rétegezzük, ezzel gyorsabban kelnek ki a magok. Tavasszal, normál kerti talajjal megtöltött cserepekbe vagy szaporítótálakba, 2-3 cm mélyre vessük el őket. A közeget tartuk nyirkosan, ne hagyjuk kiszáradni. Legyünk türelmesek, a kikelő magoncok kezdetben viszonylag lassan fejlődnek. Az első néhány évben célszerű tölve szalma- vagy lombtakarással védeni a növényeinket.

A fehérvirágú ördögszilva nemzetségét *James Prinsep* (1799–1840) angol tudós, orientalista emlékére kapta, aki Kelet-Ázsiában egyebek között régészettel, építészettel, numizmatikával foglalkozott. Kalkuttában a Kelet-Ázsia Társaság titkára volt, folyóiratát is szerkesztette.

HOGYAN? KÉRHETEK MAGOT ?

Küldjön 120 forinttal felbélyegzett válaszbortéka a következő címre:
SZIE KETK Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék
Sütöriné dr. Diószegi Magdolna
1518 Budapest, Pf.: 53.

A *Prinsepia uniflora* Északnyugat-Kínában honos, 800-2200 méteres magasságban hegyek lábánál, lejtőkön, völgyek védett lankáin nő. 1-1,5 méter magas, sűrű hajtásrendszerű, terebélyes lombhullató cserje. Világoszürkés, ívesen elhajló vesszői erősen tövisesek, az egyenes tövisek hosszúsága 6-12 mm. Friss hajtásai barnáspirosak. Lombzata mutatós, ragyogó fényeszöld színű, szórt állású, keskeny-hosszúak, rendszerint erősen fűrészes levelei kihegyezett csúcsúak, hosszúságuk 3-6 cm. Virágzás idején a legszebb, fehér, finoman illatos virágai gazdagon borítják áprilistól a vesszők teljes hosszúságát. A levelek hónaljában, általában egy-hármasával helyezkednek el, innen kapta a növény az egyvirágú (*uniflora*) jelzőt. Július végére, augusztus elejére érnek be közel 1 cm átmérőjű, apró szilvára, meggyre vagy cseresznyére emlékeztető

gömbölyded, hamvas, sötét bíborvörös vagy barnásbordó csonthéjas termései. A szúrós hajtásrendszeren elhelyezkedő barnás termésekről barnatermésű ördögszilvának is hívják a növényt. A húsos, lédús, egyszemű termések a hosszú kocsányokon rendkívül csinosak, a nyári forróságban üdítőek, érdemes megkóstolni a savanykás, fanyar gyümölcsöket. A fehérvirágú ördögszilva mutatós, alacsony cserje, melyet napos, legfeljebb félárnyékos, meleg, a kései fagyoktól védett fekvésbe, főként részü oldalába célszerű telepíteni. Talajban nem válogat, jól érzi magát a meszes, kötöttebb talajon, s kissé szárazabb körülmények között is, de az öntözést meghálálja. Tövises hajtásrendszere miatt kisgyermekek játszóterének közelébe ne ültessük.

Sütöriné Diószegi Magdolna

FERGETEGES TÁTORJÁN

Tömegesen fordult elő hazánkban, a pásztorok ették, a negyvenes években még virágoskertekbe is ültették, mostanság pedig annyira megritkult, hogy védetté nyilvánították. A tátorjánról beszélünk, amelyet a magyar törzsek úton-útfélen megtalálhattak, és fogyasztottak is.

Asztyeppék ínségeledele mindenütt jelen van Eurázsia füves pusztáin, Alsó-Ausztriában éri el elterjedésének nyugati határát. Melegkori maradványfaj. A szakirodalomból ismert korábbi állományainak jelentős része mára kiveszett; csak néhány helyen, löszsztyeppék és erodáló, meredek löszfalak növényzetében található izolat, néhány száz tőből álló populációi. Természetes szaporodását gátolja,

hogy magja csak nyílt talajfelszínen csírázik, fiatal korában a csigáktól a földibolháig számos kártevő pusztítja, az idősebb töveket pedig a tőrothadás veszélyezteti. Állományainak a gyepképző pázsitfűekkel és a cserjésedéssel is versenyezniük kell. A tátorján lágyszárú évelő növény, a mészen gazdag, száraz, meleg, humuszban szegény lösz- vagy márgatalajokat kedveli. Dúsan elágazó, levelekkel körülvelt, szög-

letes, vastag szára 80-150 centiméter magasra nő, belseje fehér, érdesen barázdás, üreges, csomós. Húsos, felső részén sokfejú főgyökere orsó alakban hatol a talajba. Az egészséges növény enyhén káposztaillatú, ám a pusztuló, rothadó tövek elviselhetetlen büdös szagot árasztanak.

A terebélyes, bokorszerű növény levelei igen nagyok, akár 60 centiméteresre is megnőnek. A levelek alul kisebbek, fölfelé haladva egyre nagyobbak és tagoltabbak, ám a csúcsi levelek egyszerűek, megnyúltak. A szár és a levelek fiatalon szőrösek, később kopaszodók.

Először 4-5 éves korában virágzik április-június között. Tömör, később fellazuló, többszörösen összetett végálló fűrtvirágzatban nyílnak apró, áthatóan mézédés illatú, fehér vagy rózsaszínes hímnős virágai, amelyek gömbszerűen az egész növényt beborítják. A virágon a családra jellemzően négy, kereszt alakban álló, a csészeleveleknél kétszer hosszabb, tojásdad alakú, tompa végű lapos szíromlevél található. Rovarok porozzák meg.

Szélvész és báránycák

A növény neve terjedésének módjára utalhat, az Alföldön a tátor szó fergeteget, szélvészt jelentett. Régies nevei: buglyos torján, abajdóc, tatárkenyér, tatár repce, tatár répa, radária, tantárka, tatárka. Fehér virágokkal borított példányai messziről legelésző birkákra emlékeztetnek (innen származik román neve: „oițe”, azaz báránycák).

Hol keressük?

- Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet
- Bölszei Tátorjános Természetvédelmi Terület
- Balatonkenesei Tátorjános Természetvédelmi Terület
- Megyaszói Tátorjános Természetvédelmi Terület
- Belsőbárándi-tátorjános Természetvédelmi Terület

FOTÓ: MOLNÁR PÉTER

Nyersen vagy főzve

A tátorjánról Magyarországon a 16. század óta vannak frásos emlékeink. A 17-18. században a pásztorok fontos tápláléka volt. Idősebb tövei a karalábé gumójánál is nagyobb gyökereket nevelnek, amelyek egy embernek nyersen vagy főzve több napi ételmet adtak. *Fazekas Mihály Fűvészkönyve* buglyos tátorján néven említi, ízét a retek csípősségéhez hasonlítja, amely keserű ízzel párosul. *Borbás Vince* szerint húsos, édes gyökerét meghámozzák, karikára vagdalmazzák és fiatal hajtásával együtt salátának vagy főzeléknek készítik el.

Nyár végére beérő, borsszemnyi, gömbölyded, együregű becöketermése a kocsány csúcsán ül. A termés eleinte vastag, fényes zöld héjú, később kiszáradt, ráncos szürke gömböcske, amely egyetlen, csipős ízű magot rejt.

A gömbforma hajtásrendszer a töről leválik, majd az ördögsekérhez hasonlóan a szél görgeti (anemochoria), így terjednek a magvai.

Molnár Péter

AFRIKA LEGSZEBB KERTJE

Afrika a csodák csodája, hatalmas, változatos földrész. Hangulata, színei, illatai, hangjai egyediek és felejthetetlenek. Nagyságát a torz térképi ábrázolások miatt nem is igazán érzékeljük.

Legtávolabbi pontja, déli csücske igen messze fekszik Magyarországtól, légvonalban több mint 9 000 kilométerre. A kontinens vegetációja rendkívül gazdag, változatos élőhelyein mintegy 40 ezer növényfaj honos. A fokföldi a világ legkisebb flórabirodalma, mindössze 78 555 négyzetkilométer. Egészen különleges, hogy az itt élő több mint 9 000 fajból 6253 bennszülött, vagyis csak itt található a Földön. A növényvilág biológiai változatossága fajlagosan messze itt a legnagyobb. Egyedülálló jellegzetesség, hogy igen kevés a fatermetű növényfajok száma. Ezt a páratlanul érdekes növényzetet őrzi és mutatja be Fokvárosban a Kirstenbosch Nemzeti Botanikus Kert.

A Dél-afrikai Köztársaság Nyugat-Fokföld tartományára a mediterrán éghajlat, azaz enyhe tél és száraz, meleg nyár jellemző, természetesen a déli féltekén fordítva vannak az évszakok, mint nálunk. A hideg hónapokban gyenge fagy, némi hóesés is előfordul. Hatalmas területet foglalnak el itt a szőlőskertek, gyümölcsösök és olajfaültetvények. Bővelkedik jól kiépített, kellemes, ugyanakkor gyönyörű természeti értékekben is.

A kezdetek

Amikor az 1400-as években az első európai hajósok megpillantották a fantasztikus Tábla-hegyet és megkerülték a Jóreménység-fokot, már ősidők óta hottentotta (koikoi) törzsek lakták a hegylánc védett lejtőit. Az 1082 méter magasra emelkedő, függőleges falú hegy valódi neve Asztalhegy (Table Mountain), mivel a tetején lévő fennsík olyan, mint az asztal lapja. Hivatalos magyar elnevezése hibás fordításból

adódik. A Jóreménység-fok, ahol az Indiai- és az Atlanti-óceán hullámai egymásba futnak, rettegett volt a világtenger matrózai előtt, a környékén lévő, víz alatti sziklákon hajók százai törtek össze. A Holland Kelet-indiai Társaság megbízásából *Jan van Riebeeck* holland orvos és felfedező 1652-ben alapított egy raktárállomást az áthaladó hajók készleteinek felrészítésére a Foktól mintegy 50 kilométerre, északra. Ez az első európai telep lett a mai Fokváros őse. Határvonalát a telepések a bennszülöttekkel való súrlódások miatt egy helyi fából, a mandulaproteából (*Brabejum stellatifolium*) és szúrós liánokból ültetett áthatolhatatlan sövényvel védték, aminek eredeti, megmaradt szakaszai ma is láthatók Kirstenbosch közelében.

Miután 1811-ben a britek másodszer is elfoglalták Dél-Afrikát a hollandoktól, Kirstenbosch környéke angol gyarmati tisztviselők birtokába került, akik gyümölcsöst és tölgyerdőt ültettek a területen. E korszak emlékét a forrás mellé épített, a botanikus kert területén ma is látható kis fürdőmedence őrzi. A híres közgazdász, üzletember *Cecil Rhodes* is birtokolta egy darabig. A birtok igen elhanyagolt állapotban végül 1902-ben Rhodes végrendeletével került állami tulajdonba.

Botanikus kert alakul

Miután *Harold Pearson* kiszemelte a birtokot botanikus kertnek (lásd: Ez az a hely!), az első 10-15 év bozótirtással, útéptéssel, a vaddisznófalkák kiszorításával és az ide-

Ez az a hely!

Az Oxfordban végzett *Harold Pearson* (1870–1916) 1903-ban érkezett Angliából Fokvárosba, hogy elfoglalja a botanika tanszék katedróját. Kijelentette, hogy mindenképpen szükség lesz egy botanikus kertre a városban, a Tábla-hegy keleti lejtőjén. Egy fiatal botanikus-kertész, aki ismerte Kirstenboscht, elvezette a birtokhoz, és annak kapujában Pearson felkiáltott: „ez az a hely!” 1913-ban megalakult a Botanikai Társaság, amelynek fő célkitűzése a Kirstenbosch Nemzeti Botanikus Kert létrehozása volt. A kormányzat évi 1000 font támogatást adott rá.

FOTÓ: KÓSA GÉZA

1

2

3

4

6

7

8

genföldi növények kiirtásával telt. Kialakították a központi pázsitokat, sziklás kertreszeket építettek ki. Százával ültettek el cikászokat, majd kiásták a tavakat is. Később létrehozták a sziklakerteket, a proteafélék kertjét, a hangafélék kertjét, és nagyszámú fa és cserje telepítésével elindították az arborétum gyűjteményeit is. Pearson kiváló érzékkel a Kew Gardenben kiképzett *Joseph Mathewst* hívta meg első kurátorának. Pearson korai halála miatt csak rövid ideig tölthette be a kert igazgatói posztját. Sírja a kertben látható, sírfelirata: „Ha keresed emlékművét, nézz körül”.

Az első 50 év munkálatait hagyományos módon kézzel, komolyabb gépek nélkül végezték, a nagyszerű eredmény az építők szorgalmáról és tehetségéről árulkodik a kedvezőtlen körülmények és nagy nehézségek ellenére is. A II. világháborút különösen megszenvedte a kert, illegális tüzelőanyag és állatlegeltetés is sújtotta. Bár a kert szerkezete évtizedekkel ezelőtt kialakult, a fejlesztés és a gyűjteményépítés mind a mai napig töretlenül folyik.

A Tábla-hegy díszletei között

Alapelv, hogy szinte kizárólagosan a helyi flóra fajait mutatják be. Erre nagy figyelmet fordítanak, ezek a növények teszik ki a gyűjtemény túlnyomó részét. A fehér telepesek által századokon át Dél-Afrikába behurcolt idegen növények között sok az invazív természetű, amelyek nagy veszélyt jelentenek az őshonos növényekre.

A Tábla-hegy keleti lejtői káprázatos hátteret adnak a botanikus kertnek, a hatalmas sziklák jól láthatóan mesélnek a földtörténeti korokról. Kemény, durvaszemcsés ezüstszürke kvarchomokkő, rózsaszín iszapkő, halványbarna homokkő, tarka fokföldi gránit rétegei váltakoznak. Az időjárás hatására most is erodálódnak a kőzetek, a meredek hegyoldalokról hatalmas sziklatömbök gördülnek le.

A hegy irányában a kert természetvédelmi területben folytatódik, ahol kiépített ösvények mentén jól tanulmányozható az eredeti vegetáció, amely a kert helyét is elfoglalta valamikor. Ennek két fő típusa a fynbos és az erdő. A fynbos (afrikaans szó, jelentése

finom/szép bozót) Dél-Afrika jellegzetes növénytársulása, amely anyagköztől függetlenül más-más összetételű. Karakteres növényei többnyire a proteafélék családjába tartoznak, a *Protea*, a *Leucadendron* és a *Leucospermum* nemzetségeket képviselik, de sokféle hanga (*Erica*), muskátli (*Pelargonium*), zsálya (*Salvia*), madársóska (*Oxalis*) és pozsgafa (*Crassula*) is él közöttük. Itt őshonos a közismert afrikai kékliliom (*Agapanthus africanus*) is. Az úgynevezett afro-montán erdőknek csak szerény maradványai láthatók a szakadékok mentén, mert az 1600-1700-as években nagy részüket kivágták. Jellemző fajai a fokföldi magyal (*Ilex mitis*), a széleslevelű kőtiszafa (*Podocarpus latifolius*), a búzfa (*Ocotea bullata*) és a vajkésfa (*Cunonia capensis*). A szomszédos Tábla-hegyi Nemzeti Park, az UNESCO világörökség része is őrzi az eredeti gazdag vegetációt. A Fokföld növényzetének feltárásában oroszlanrészre volt *Carl Peter Thunberg* kimagasló svéd természettudós, *Linné* munkatársának, aki az 1770-es években három évet töltött itt, és akit ezért a dél-afrikai botanika atyjának is neveznek.

A Kirstenbosch Nemzeti Botanikus Kert Afrika legszebb kertjeként emlegetik és ez nem is túlzás. A hozzá tartozó természetes fynbos-szal és erdővel együtt 528 hektár, ebből az intenzíven fenntartott gyűjteményes kert 36 hektár. Az igazán látványos időszak ott a tavasz, vagyis augusztus-október, amikor minden virágzik.

A látogatási szabályok meglehetősen szigorúak. Érdekes, hogy nincsenek szemégyűjtő kukák (no bins garden), a látogatóknak felhívják a figyelmét, hogy vigyék haza a szemetüket.

A főbejáratától tavasszal a völgyön fölfelé sétálva először az egynyári virágszőnyegek mellett haladunk el, ezek többnyire fészkesvirágzatúak (*Arctotis*, *Gazania*, *Felicia*, *Ursinia*, *Dimorphotheca* stb.), majd a kristályvirágfélék (*Aizoaceae*) színpompás ágyásai következnek a sziklakert szomszédságában. Igen gazdag és látványos a cikászok gyűjteménye. Az arborétumi terület nagyobb fáinak koronájában sétautat építettek. A kert legfelső zónájában alakították ki a proteafélék gyűjteményét és a fynbos jellegzetes növényeinek bemutatóját.

- 1. Sétautat a kertben • 2. Dél-Afrika nemzeti jelképe, a királyprotea (*Protea cynaroides*) arasznnyi átmérőjű virágzata • 3. A kristályvirágfélék családjába tartozó narancsvörös jégvirág (*Lampranthus aureus*) fénylő virága • 4. A fészkesvirágzatú medvefűvirágok Dél-Afrika jellegzetességei, sokféle színben nyílnak (a foton a narancsvörös virág az *Arctotis hirsuta*, a fehér az *Arctotis venusta*) • 5. A proteafélék családjába tartozó keskenylevelű ezüstbokr (*Leucadendron salignum*) virágzatai • 6. A kristályvirágfélék családjának tagja a sötűrrő, pozsgás évelő, a bíbor kafferfüge (*Carpobrotus acinaciformis*). Fokföld tengerparti dűnéin tömegesen nő • 7. A proteafélék családjába tartozó szívlevelű tőpárnavirág (*Leucospermum cordifolium*) látványos virágzatai • 8. Narancsmellű napmadár (*Anthobaphes violacea*) egy szívlevelű tőpárnavirág kerti fajtájának (*Leucospermum cordifolium* "Yellow Bird") virágzatán táplálkozik

Tematikus gyűjtemények egyebek közt a hangafélék, a vad muskátlik, a hasznos növények, és az illatos növények kertjei. A főlősleges csapadéktól védve, speciális üveg-házban nevelik a félsivatagi területek növényeit. Európai szemmel járva a botanikus kertet, sosem látott szokatlan formájú, különleges színű, teljesen ismeretlen növények sokaságával találkozhatunk. Csak kapkodjuk a fejünket, vajon mi ez a növény, minek lehet a rokona. Gazdag az állatvilág is, különösen sok a madár, eddig 125 fajt észleltek. Feltűnők a virágok körül repkedő színpompás napmadarak. A pázsiton min-

denfelé gyöngytyúk és frankolinok (afrikai fogolymadarak) keresgélnek. A mindenünnen jól látható, bizarr alakú Várszikla örökdió a csodálatos kert fölött, mögötte a fenséges Tábla-hegy, általában felhőkkel takarózó vonulatával. Többször jártam az egyenlítő felől délre eső Afrikában, legutóbbi, szeptemberi utamon több botanikus kertet és természetvédelmi területet felkerestem Dél-Afrikában, és mint más szerencsés látogató, nekem is életre szóló, felejthetetlen élmény volt Afrika legszebb kertje, a Kirstenbosch.

Kósa Géza

Hogyan karózzunk?

A magas évelőkre föl kell nézni. Gyors növekedésük bámulatba ejti az embert, rendkívüli formájuk egyedi látványt nyújt. Akár az ültetés évében képesek teljes magasságukat elérni, ami lehetővé teszi, hogy virágos takarónövényként alkalmazzuk őket. Sokkal kevesebb tő szükséges egy adott területre, mint kisebb termetű társaikból, ezáltal takarékos megoldást jelentenek. Olykor azonban nekik is elkel a segítség.

A tőtávolság helyes megválasztása a hajtások állékonyságát is befolyásolja. A túl sűrűn ültetett növények hajtásai megnyúlnak, gyengék lesznek, könnyen kidőlnek. Legyünk türelmesek, ültetéskor bátran hagyjunk nagyobb távolságot – akár 70-90 centimétert is – magas évelőink között. Két-három év múlva, a tövek megerősödése után már nem is tűnik nagyoknak ez a távolság, és a növényeink hosszú éveken át szépen tudnak fejlődni. A nagy tőtávolság a későbbi gondozás, tápanyagpótlás során is előnyös.

A sok hajtás, levél és virág kifejlesztéséhez sok tápanyagra és vízre van szükségük. Ha ezt megadjuk a számukra, akkor rohamos fejlődésnek indulnak, és néhány hét elteltével gyönyörködhetünk páratlan szépségükben.

A magas évelőknél gyakran fölmerülő kérdés, hogy karózzuk-e őket vagy sem, és ha igen, mikor, mivel és hogyan tegyünk azt. Néhány növény erős szél vagy vihar után szétdől és ráhajlik szomszédos társaira, aminek eredménye, hogy virágágyásunk nem lesz mutatós. Különösen a nemesített fajták esetében tapasztaljuk, hogy a hatal-

mas virágfüzerek, telt virágok nem párosulnak kellően erős szárral. Esőben a vízzel telt virágok súlyát nem bírják el a gyenge hajtások, ezért elhajlanak, esetleg letörnek. Által-

ánosságban elmondható, hogy a természetben előforduló vad évelők virágdíszes szerényebb ugyan, de száraik erősebbek, állékonyabbak, mint nemesített utódaiknak.

Iránymutatás karózáshoz

- Csak akkor karózzunk, ha feltétlenül szükséges. Elkerülhetjük a karózást, ha a nagytermetű évelőink külső hajtásait a nyár első felében a felükre visszavágjuk. Ezek a hajtások elágazódnak, alacsonyabban maradnak, később virágoznak, és szépen megtámasztják a belső szárakat.
- Ha mégis karózzunk, tegyük ezt idejekorán, amikor még nem magasak a hajtások. Leginkább az előző évek tapasztalatai segítenek, hogy tudjuk, mely növényeink hajlamosak a szétdőlésre. Már akkor tegyük a növény mellé a támasztékot, amikor megindul a hajtásnövekedés, ez általában a nyár elején aktuális. A zseme hajtásokat megtartja, és néhány hét múlva a levelek jótékonyan eltakarják a támasztékot. Ha a kidőlt hajtásokat próbáljuk fölegyenesíteni, előfordulhat, hogy eltörjük őket.
- A karó segédeszköz, fontos, hogy láthatatlan legyen. Arra törekedjünk, hogy diszkréten karózzunk, amennyire lehet, tűnjön el a támaszték a hajtások között, magassága a kifejlett növény kétharmadáig érjen.
- A támaszték anyaga lehet bambuszrúd, mogyoróvessző, egyéb természetes anyag, vagy fémpálca, műanyag bevonatú fémhurok. Néhány kertész a virágoskertben is azokat a bozontos, száraz ágakat kedveli, amikkel a veteményeskertben szokták a borsót megtámasztani. Bármilyen faanyagot, vesszőt is használunk, fontos, hogy szárítsuk ki leszúrás előtt, nehogy meggyökeresedjen, és cserjék nőjenek az évelőinket elnyomva. Vannak, akik a vízszintes félkörívű fémtámasztékokat kedvelik, amelyek lehetnek két- vagy háromlábúak, de léteznek rácsos kialakításúak is, amelyek rácsai között bújnak át a hajtások. Ezek kötözés nélkül is megtámasztják a növényt.
- Ha kötözőanyaggal rögzítjük a hajtásokat a támasztékhoz, akkor a legjobb, ha természetes rafiát vagy kenderzsineget használunk. A kötözőanyag színe legyen természetes, olvadjon bele a környezetbe. A függőleges hajtásokat kétharmad magasságban kötözzük a karóhoz, ezáltal a növény természetes habitusa, alakja megmarad. Figyeljünk arra, hogy a hajtás és a karó ne érintkezzen egymással, ezt nyolcas alakban fűzött zsineggel érhetjük el.
- Nagytermetű, szoliter évelőinket, például a magas díszfüveket – pampafű, japánfű, vesszős köles – egyáltalán ne karózzuk, gyönyörködünk szép széthajló termetükben, élvezzük, ahogy a szélben hajlonganak légi hajtásaik. Nemcsak látványuk szép, hallgatni is öröm zizegő leveleiket, suhogó hajtásaikat.

Ambrus Mária

Igénylik a támasztékot

- Aster novae-angliae* magas fajtái
- mirigyos őszirozsa
- Campanula lactiflora*
- nagytermetű harangvirág
- Delphinium*-hibridek
- szarkaláb
- Helianthus*-hibridek magas fajtái
- napfényvirág
- Helianthus giganteus*
- óriás napraforgó
- Helianthus decapetalus*
- sokvirágú napraforgó
- Helianthus salicifolius*
- fűzlevelű napraforgó
- Heliopsis helianthoides*
- kopasz napszemvirág
- Paeonia lactiflora*-fajták, hibridek
- pünkösdirózsa, bazsarózsa
- Rudbeckia laciniata*
- sallangos kúpvirág

FOTÓ: AMBRUS MÁRIA, PIVABAY

A romantikus gömbök titkai

Reneszánszukat élik a hortenziák nemcsak Európában, de Amerikában is. Őshonos fajként a Távols-Keleten, valamint Észak- és Dél-Amerikában nemcsak aljnövényzetként, hanem kúszónövényként is megtalálhatóak példányai. Közel száz fajuk ismert és a nemesítők munkájának köszönhetően mára már több ezer fajtából választhatnak kedvelőik.

A hortenzia árnyékos, fák közeli helyeken érzi jól magát, igazából csak a virágzási időszakban van szüksége napra. A fák gyökérkonkurenciáját ugyanakkor nem jól tűri, tehát a fáktól csak bizonyos távolságra ültessük, ahol a korona árnyékát még élvezheti. Fajtáinak többsége számára a savanyú kémhatású, 4-4,5 pH-jú közeg a megfelelő, bár vannak fajai, köztük a cserjés hortenzia (*Hydrangea arborescens*), amelyek tágabb kémhatástartományt is bírnak, vagyis kissé meszes talajban is szépek.

Kardinális kérdés a metszés

Kora tavasszal, a fagyok elmúltával a bokrainak fagsérült részeit távolítsuk el a földhöz közeli, gyenge, csavarodott hajtásokkal együtt. Tavasszal metsszük meg a cserjés hortenzia (*H. arborescens*), a bugás hortenzia (*H. paniculata*) és a tölgylevelű hortenzia (*H. quercifolia*) fajok egyedeit, mert ezek az aktuális évben nevelt hajtásokon hozzák a virágaikat. E fajok közös jellemzője, hogy virágbugájukat megőrzik az elvirágzás után is, így télen is díszítenek.

A kerti hortenziát (*H. macrophylla*), a fűrészeslevelű hortenziát (*H. serrata*) és a japánhortenziát (*H. anomala ssp. petiolaris*) ugyanakkor a virágzás után metsszük, mert ezeken még ősz végéig, a tél beálltáig kialakulnak a virágrügyek, amikből a következő évben a virág nyílik majd. Ha tavasszal metszenénk, akkor abban az évben az a növény nem virágozna, mert a metszéssel a virágrügyeket is eltávolítanánk.

Fiatal hortenziák telepítése után az első évben a bokorforma kialakítása fontos. Ezért ilyenkor erősen metsszünk vissza minden hajtást, azok kétharmadát vágjuk le. Később már csak fenntartó, fiatalító metszést végzünk. Hároméves vagy annál idősebb ágakat nem érdemes meghagyni. Ahogy öregszik a hajtás, egyre kisebbek lesznek rajta a virágok, érdemes tehát helyet adni az újaknak.

Tavasszal a **cserjés hortenzia** (*H. arborescens*) hajtásait 30-50 cm magasan vágjuk vissza, ezáltal zömökebb lesz a bokor. A **kerti hortenzia** (*H. macrophylla*) hajtásait az elnyílt virággömböktől lefelé számítva mindig két-három levélpár fölött metsszük vissza. A **bugás hortenziát** (*H. paniculata*) tavasszal vágjuk vissza egészen a talaj fölé, onnan fog megújulni. Ha erősebb a visszavágás, nagyobb virágokat nevel, ha kevésbé vágjuk vissza a hajtásokat, akkor kisebb, de több virágot hoz. Ebből a fajtacsoportból lehet törzsés hortenziát, hortenziafácskát nevelni.

Hortenziatörténelem

Európában az 1800-as években jelent meg a hortenzia, először Angliában ültették. Ezen első példány valószínűleg Amerikából érkezett és sok-sok fehér apró virágból álló virágzatú cserjés hortenzia (*Hydrangea arborescens*) lehetett. Kezdetben a fehér hortenziák voltak a népszerűek, aztán a színesek is megjelentek. Ma nagy az igény a többszínű hortenziák iránt, ezeknél a szíromszél színe eltér a szírom többi részének színétől.

Hogy több is legyen

A viszonylag idős, méretes töveket egyszerűen tőosztással szaporíthatjuk. Ősszel emeljük ki a tövet a talajból, éles késsel daraboljuk két-három részre, majd ültessük a darabokat az előkészített ültetőgödörökbe, ugyanolyan mélyen, ahogy korábban voltak. Öntözzünk alaposan.

Kora tavasszal, még a virágbimbók megjelenése előtt zölddugványozással is szaporíthatjuk kedvenc hortenziánkat. Vágjunk fejdugványt, a rajta levő nagy leveleket vágjuk félbe, hogy kevesebbet párologtassanak. Az így előkészített dugványt tűz-

deljük savanyú, 4-5 pH kémhatású szaporítóföldbe. Hogy a talaj lazább legyen, keverjük bele perlitet, kókuszrostot. Ha cserépbe dugványozunk, akkor a kiültetésig maradhat benne a növény. Keverjük a földbe tartós hatású műtrágyát is. Hogy kellően párás legyen a dugvány környezete, húzzunk rá erős műanyagzacskót úgy, hogy előtte pálcikát szúrunk a földbe, ami megtartja majd a növény fölött a zacskót. Használhatunk erre a célra befőttesüveget is.

Bokros, telt töveket kapunk, ha a dugvány meggyökeresedése után a hajtást két levélpár fölött elcsípjük.

Az ősz a hortenziák fásdugványozására ideális. Egyéves fás dugványt használunk, melynek két pár rügye kerüljön a talajba, a talaj fölött pedig egy pár rügyet hagyjunk meg.

A kék virág receptje

Az antocianidinek csoportjába tartozó delfinidin felelős a hortenzia virágszínéért, ettől a színyagtól lesz rózsaszín, illetve kék a hortenzia virága – mindegyik más-más körülmények között. A talaj savas kémhatása mellett alumínium is szükséges a kék virágszín létrejöttéhez. A delfinidin a virágsziromban található, az alumínium a talajban. A szabad alumíniumionoknak el kell jutniuk a virágsziromokba ahhoz, hogy az intenzív kék szín megjelenjen. A delfinidin az alumíniummal saválló kötést alkot, az okozza az intenzív kék színt. Ha nincs a talajban elegendő, a gyökér számára fölvehető alumínium, akkor felemás színűek lesznek a virágok, az egyik felük kék, a másik rózsaszín marad.

A hortenzia pH 4-5 kémhatású talajban érzi magát jól, ezért azt lehetőség szerint fönnek tartanunk. Mivel nálunk az öntözővizek zöme kemény, azaz túl sok benne a kalcium és a magnézium, ezért a talaj pH-ja fokozatosan a lúgos tartományba kerülhet, ami csökkenti a kékítés sikerét. A természetes anyagok közül a kávézacc vagy a ventilált kénpor közvetett módon savanyítja a talajt, de a túlevelű örökzöldek kérge is jó lehet, csak annak hosszabb idő kell, hogy kifejtsse a hatását.

A talajba ősszel, ültetéskor timsó formájában juttathatunk alumíniumot. Keverjük bele az ültetőközegbe, ahonnan majd az öntözővíz segítségével lassan feloldódik. Tavasszal még 3-4 hetenként keverjük timsót az öntözővízbe, 3-5 grammot literenként. Lehetőség szerint ne használjunk meszes öntözővizet. Locsoljunk esővízzel, vagy savanyítsuk a meszes öntözővizet citromsavval. Azonkívül használjunk kevesebb foszfortartalmú műtrágyát, mert az megköti a talajban lévő szabad alumíniumionokat, így azok nem lesznek fölvehetőek a hortenzia számára. Mielőtt a virágkékítéshez fogunk, jó, ha tudjuk, hogy bizonyos hortenziafajták virágait nem lehet intenzív kék színűre „festeni”.

Kaspóban könnyebb

Ha cserépbe ültetjük a hortenziát, akkor a földjét mi választhatjuk meg, vagyis könnyebben megteremthetjük a fejlődéséhez ideális savanyú kémhatású, 4-4,5 pH-jú közeget. A virágkékítésnek is sokkal nagyobb

Mulandó kékség

A kékítés csupán egy évre szól. Ahogy csökken a talajban a szabad alumínium szintje, úgy tompul a kék színárnyalat, míg végül visszavált a fajta eredeti színére. Ne feledjük, a kék szín nem természetes jelenség a hortenziáknál.

Írásunk a Magyar Rózsatársasággal együttműködve készült, az egyesületben elhangzott ismeretterjesztő előadás alapján. Az önszerveződő civil társaság nyolc éve tevékenykedik aktívan, kezdő és gyakorló rózsabarátokat fogad tagjai sorába, célja az igényesebb nemzeti kertkultúra fejlődésének ösztönzése.
<http://magyarrozsatarsasag.blogspot.hu>

esélye lesz így, hiszen szabályozott körülmények között működik majd a folyamat. Intenzív kék virágot rózsaszín fajtából tudunk nyerni, piros virágból inkább lilás színt kapunk.

Megyesi Éva

VÍZ ÉS TÁPANYAG

A nyárba forduló kertben lassan beérnek fáradozásaink gyümölcsei. A tavaszi munkák után minden a helyére került, a virágoskert teljes pompáját mutatja. A langymeleg, napsütötte órákban jól esik kissé megpihenni, élvezni a kert nyugalmát, gyönyörködni a virágokban, és csendes szemlélődés közben megelégedéssel nyugtázni szorgalmas munkánk eredményét.

Időszerű tennivalók

- Rendszeresen öntözzük és nyírjuk a gyepet.
- Kezdődik a rózsanyílás, a virág levágása egyúttal metszést is jelent.
- Nagy melegben a növényeket naponta kétszer, reggel és este öntözzük. Az öntözővízbe keverhető tápanyagról se felejtkezzünk el.
- Forgassuk meg az összehordott komposztot.
- A fölmelegedett talajba ilyenkor helybe vethetünk gyorsan fejlődő virágmagokat.
- Kiültethetjük a fűszernövényeket. A rendszeres szedést folyamatosan növekvő hajtástömeggel hálálják meg.
- Félárnyékos helyekre kihordhatjuk a szobanövényeinket.
- A hársfa virágait teának gyűjthetjük.

- A paradicsom és a paprika palántáit május közepétől napos helyre ültethetjük. Rendszeresen öntözzük és tápláljuk, szükség esetén gyomláljuk az ágyást.
- Május végétől kezdődik az eperszüret.
- Júniusban a legtöbb fás növény rövid időre leállítja a növekedését, hogy az oldalhajtásokból újra kihajtszon. Ez alkalmas időpont a sövények formára igazítására.
- A gyomnövényeket még lehetőleg magérés előtt távolítsuk el, ügyeljünk, hogy gyommag ne kerüljön a komposztba.
- A járdák, tipegők repedései közül kinövő gyomok rendetlen hatást keltenek. A nyeles végű kampós kiszedőeszköz praktikus segítség.
- Az első virágzási csúcson túljutott növények hajtásait kurtítsuk vissza.
- A túlbujázó zöldfalakat visszavágással tartsuk kordában.

Hogyan gondozzuk a nyári virágokat?

A kora nyári időszakban fordítsunk figyelmet a rododendronokra: az elnyílt virágokat kézzel törjük ki vagy vágjuk le ollóval. Ezzel megakadályozzuk, hogy magot hozzon a növény, és hozzásegítjük a jövő évi virágrügyképződéshez. Óvatosan végezzük ezt, nehogy az elnyílt virágok alatti száron megsérüljenek a hajtórügyek, mert akkor a következő évi virágzás intenzitása csök-

A magérlelés legyengíti a növényt, és ha rendszeresen elmarad a virágeltávolítás, akkor a pünkösdírózsza néhány év elteltével nem lesz képes virágot nevelni. Virágágyásaink, balkonládáink növényeit rendszeresen tisztítsuk. Szedjük le az elnyílt, sérült, beteg virágokat, hajtásokat, ezt késő ősziig tartó virágzással hálálják meg.

Csalogassunk színekkel

Gondoljunk arra is, hogy a rovarok, méhek könnyen hozzáférhető növényeken táplálékforrást találjanak. A méhek a kék, sárga és fehér virágokat részesítik előnyben, a pillangók pedig mindenekelőtt a piros, a kék és a sárga színekre repülnek.

ken. Tápanyagot évenként két alkalommal kell adagolni a rododendronoknak. Egyszer a virágzás előtt, április közepén, másodszor virágzás után, május végén, június elején. A tövekhez kiszórt hosszú hatástartamú műtrágyákkal megoldható a kiegyenlített táplálás.

A pünkösdírózsák elnyílt virágait is el kell távolítani a magképződés megelőzése érdekében, metszőollóval vágjuk le a virágokat a szárukkal együtt. Ezután a töveket híg tápoldattal öntözzük. Magfogási célra elegendő, ha 1-2 virágot meghagyunk, az ott keletkező maghozam elegendő a vetéshez.

Ebben az időszakban kell visszavágni több évelő növényt, ha azt szeretnénk, hogy őszi újra virágozzanak. A kerti szarkalábat például 10-15 centiméterrel a talaj fölött vágjuk le.

A fák alá ültetett félárnyékedvelő növények, például a rododendronok a följük területől lombtól esőárnyékba kerülnek. Gyökérzetük körül a talaj általában nem kap elegendő vizet. Csalóka lehet, hogy a talaj felszíne nedves, miközben néhány centiméterrel mélyebben porszáraz. Figyeljünk ezekre a területekre és alkalmanként nagyobb mennyiségű vízzel, öntözök-

nával vagy tömlővel öntözzük be közvetlenül a gyökér körül.

Manapság az esővel vagy öntözéssel a talajba került vízkészletek megőrzése az egyik legfontosabb nyári feladat. A levágott fűnyesedék vagy más kerti nyesedékek felaprításával házilag készített mulcs alkalmas az ágyások takarására. A mulcs alatt lassabban párolog el a nedvesség, egyúttal kevésbé szárít a szél és a napsütés is.

Levenduláinkat a gazdag nyílás és a szép természet érdekében évente kétszer meg kell

metszeni. Először kora tavasszal, az utolsó fagyveszélyes napok után, a tövek legfőljebb kétharmadát vágjuk le. Fontos, hogy a vízszavagás ne legyen túl mély, röviddel az előző évi hajtások fölött történjen. A második vágásra nyáron kell sort keríteni, lehetőleg a levendula elnyílása után. A második vágás egybeeshet a virágszedéssel is, ha nemcsak a virágszárakat szedjük le, hanem a töveken is végzünk kisebb igazító jellegű metszést. Még a nyár végén is számíthatunk egy gyengébb virágzásra. Az idősebb levendulatövek erős fás részébe ne vágjunk bele, mert az visszavetheti a növény fejlődését.

Figyeljünk a hagymásokra

Tavasszal a kertben az első színt adó hagymás virágok, a jácintok, nárciszok, tulipánok az elvirágzás után már nem mutatósak, ám a következő évi nyílás érdekében hagyjuk a leveleket a töveken megszáradni. A

FONTOS

A hagymákat a főszedés után válogassuk szét, és csak az egészségeseket hagyjuk meg, a sérülteket, betegeket pedig ne a komposztba, hanem a szemétkébe dobjuk. Tárolásukra a hűvös, sötét és száraz helyek alkalmasak, pl. papírzacskó, kosár vagy olyan kartondoboz, amelyben a hagymákat rétegezzük, újságpapírral elválasztva helyezzük el.

visszahúzó levelek tartalék energiát szolgáltatók a hagymának, segítik a felkészülését a következő ültetési időszakra. A levelek visszaszáradása után két lehetőség adódik. Az egyik, hogy a hagymát főszedjük, megtisztítjuk, megszáraztjuk és száraz helyen tároljuk, a másik pedig, hogy a talajban hagyjuk. Ez utóbbi néhány hátránnyal is járhat, különösen a tulipánok hagymái egyre mélyebbre „fűródnak” a talajba, és előfordulhat, hogy néhány év múlva nem tudnak már kihajtani a felszínre, és virágot bontani. A talajban hagyott hagymákat a vakond is károsíthatja. A krókuszok maradhatnak a földben, ott az évek során tovább szaporodnak. Az apró hagymásokat – mint a hóvirág vagy a fűrtös gyöngyike – assuk ki a földből, a sarjait szedjük szét

és ültessük egymástól nagyobb térállásra. E munka során a hagymákat ne hagyjuk túl sokáig a szabad levegőn. A cserépben virágoztatott hagymásokkal hasonló a teendő.

Az öntözés fortélyai

Az utóbbi évek csapadékban szegény, száraz, forró nyarai nehezítik a kertek intenzív fenntartását. A szomjazó növények legyengülnek és fogékonyvá válnak a megbetegedésekre. A víz és a tápanyag csodákra képes, de hogy lehet a vízzel gazdaságosan bántani és melyik tápanyag támogatja a növények túlélését a szélsőséges körülmények között?

Az öntözésnek is vannak tanulható alapjai, fortélyai. Sok növény azért nem fejlődik, vagy azért pusztul el, mert nem megfelelő a vízellátása, a növény kondícióját ugyanis a vízháztartása alapvetően meghatározza. A módszert azonban nem lehet egy kaptafára húzni.

A zuhanyrózsára állított öntözőfejjel esőszerűen öntözhetők meg a növények, az így kijuttatott víz hűti a lombot, gyéríti a kártevőket. A mediterrán és dézsás növények, a leander, a citrusfélék vagy a cserepes örökzöldek, fűszerek felüldülnek az ilyen ápolástól. Az egyéb virágos növényeket azonban jobb egyenként a tövükkel megöntözni. A vízszugár ne legyen erős, mert akkor kevés vizet juttat a gyökerekhez. A naponta egy centimétert növekvő petúnia sok vizet és tápanyagot kíván, a muskátli pedig nem sínyli meg, ha egy-két öntözés kimarad. Még nyáron is elkerülendő a gyökerek fulladását okozó túlóntözés. Minden edénynek, balkonládának legyen kifolyónyílása. Nagyobb esők vizét sem mindig tudja felszívni a növény, az alátétben összegyűlt és ottmaradt víz is erre utal.

A kertészkedéshez nélkülözhetetlen a jó megfigyelőképesség, erre az öntözéskor kiváló alkalom nyílik. Ekkor tudjuk ugyanis egyenként megvizsgálni a növényeinket és észrevenni a változásokat. De mit kell észrevenni? Láthatunk torzult leveleket, túl korán lepotyogó virágokat, amelyek valószínűleg kártevőre utalnak, vagy a szokásostól eltérő színű leveleket, amelyek tápanyaghiánytól szenvednek, esetleg hervadt, lankadt virágot és hajtást, amelyek kiszáradtak, de az is lehet, hogy épp túl sok vizet kaptak.

A tavasszal ültetett cserjék és évelők meleg, száraz napokon sok vizet igényelnek, mert a gyökereik még nem fejlődtek elegendő méretűre, nem tudnák elviselni a hosszú száraz időszakokat. A frissen ültetett növények egy ideig támogatásra szorulnak, rendszeres öntözéssel hamarabb megkapaszkodnak, gyorsabban megerősödnek. A csepegtetőöntözéssel ellátott virágágyakat is ellenőrizni kell, és ahol úgy tűnik, hogy

A víz kincs, takarékoskodjunk vele

- Gyűjtsük az esővizet nagyobb edénybe, hordóba.
- Minél több edényt helyezünk ki, annál több tartalék vizet nyerünk.
- Gyepfelületek esetében a bőséges öntözés többet ér, mint a mindennapos.
- A vizet a kora reggeli órákban juttassuk ki, amikor a legalacsonyabb a hőmérséklet és kicsi a párolgási veszteség.
- A cserepes növények öntözéséhez a kerti tömlő helyett használjunk locsolókannát.
- Igyekezünk megőrizni a talajban lévő nedvességet.
- A nedves talajra terítsünk mulcsot.
- Az ágyásokban használjunk csepegtető öntözőrendszert, azzal gazdaságos és egyenletes a vízutánpótlás.

nem volt elegendő a vízmennyiség, ott kézi öntözéssel pótolni.

A növényeknek tápanyagra is szükségük van. A jól táplált növény szebben fejlődik, többet virágzik, nem gyengül le, ellenállóbbá válik a kártevőkkel szemben. Ha az ágyások talajába, vagy a balkonládák, dé-

zsák földjébe lassan lebomló tápanyagot kevertünk, akkor az elkövetkező 3-6 hónapra gondoskodtunk a táplálásokról. Június elején kiegészítő tápoldatozással is támogatassuk a virágzást. Ehhez használjunk magasabb foszfortartalmú folyékony műtrágyát. A nagy- és kisvirágú petúniák leveleinek kisárgulását vasutánpótlással kerüldhetjük el. Árudákban, kertészboltokban keressük a petúniák számára összeállított, vastartalmú folyékony koncentrátumot. A fő növekedési időszakokban, június-júliusban rendszeresen, heti egy alkalommal az öntözéssel kapjanak tápoldatot a növények. Ügyelni kell arra, hogy a tápanyag ne a kiszáradt földre kerüljön, mert úgy károsítja a gyökereket. Ha a szárazság jeleit tapasztaljuk, előbb tiszta vízzel öntözzünk, és később térjünk vissza a tápanyagot tartalmazó öntözővízzel. A kánikulában rendszeresen öntözött növények túlélését magasabb káliumtartalmú tápanyaggal támogatassuk.

Összeállította: Merényi Alexandra

HOLD- NAPTÁR

2019. május – július

MÁJUS						
 17. Péntek	Paszka, Ditmár					
18. Szombat	Erik, Alexandra					
 19. Vasárnap	Ivó, Milán					
20. Hétfő	Bernát, Felícia					
21. Kedd	Konstantin, András					
22. Szerda	Júlia, Rita, Emil					
23. Csütörtök	Dezső, Vilmos					
24. Péntek	Eszter, Vanessza					
25. Szombat	Orbán, Gergely					
26. Vasárnap	Fülep, Evelin					
27. Hétfő	Hella, Ágoston					
28. Kedd	Emil, Csanád					
29. Szerda	Magdolna, Léna					
30. Csütörtök	Janka, Zsanett					
31. Péntek	Angéla, Petronella					
JUNIUS						
1. Szombat	Tünde, Jusztinusz					
2. Vasárnap	Kármén, Anita					
3. Hétfő	Klotild, Cecília					
4. Kedd	Bulcsú, Kerény					
5. Szerda	Frézia, Fatime					
6. Csütörtök	Norbert, Cintia					
7. Péntek	Róbert, Robertina					
8. Szombat	Medárd, Helga					
9. Vasárnap	Félix, Annabella					
10. Hétfő	Margit, Gréta					
11. Kedd	Barnabás, Barna					
12. Szerda	Villó, Orfeusz					
13. Csütörtök	Antal, Anett					
14. Péntek	Vazul, Herta					
15. Szombat	Jolán, Vid					
16. Vasárnap	Jusztin, Jusztina					
17. Hétfő	Laura, Alida					
18. Kedd	Arnold, Levente					
19. Szerda	Gyárfás, Romuald					
20. Csütörtök	Rafael, Dina					
21. Péntek	Alajos, Leila					
22. Szombat	Paulina, Tamás					
23. Vasárnap	Zoltán, Szulána					
24. Hétfő	János, Iván					
25. Kedd	Vilmos, Viola					
26. Szerda	János, Pál					
27. Csütörtök	László, Sámson					
28. Péntek	Levente, Irén					
29. Szombat	Péter, Pál					
30. Vasárnap	Pál					
JULIUS						
1. Hétfő	Tihamér, Annamária					
2. Kedd	Ottó, Ottokár					
3. Szerda	Kornél, Soma					
4. Csütörtök	Ulrik, Erzsébet					
5. Péntek	Emese, Sarolta					
6. Szombat	Csaba, Mária					
7. Vasárnap	Apollónia, Vilibald					
8. Hétfő	Eliák, Edgár					
9. Kedd	Lukrécia, Veronika					
10. Szerda	Amália, Melina					
11. Csütörtök	Nóra, Lili					
12. Péntek	Izabella, Dalma					
13. Szombat	Jenő, Henrik					
14. Vasárnap	Örs, Stella					
15. Hétfő	Örkény, Henrik					
16. Kedd	Valter, Irma					
17. Szerda	Endre, Elek					
18. Csütörtök	Frigyes, Milla					
1						

A levendula világa

„Párna alá téve könnyíti az álmod,
Azért sikerül majd kipihentté válnod.
Illata olyan, hogy soha nem feledd,
Levendulák közt élsz, amíg csak teheted.”
(Részlet Linn Márton *Levendula!* című verséből)

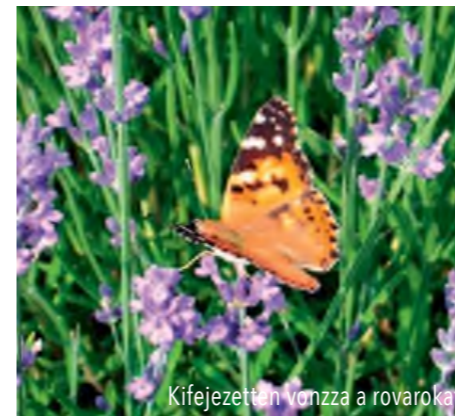
Üzemi levendulaállomány

valódi levendula magról is vethető, érdemes belőle palántát nevelni. Természetesen a gyökeres dugvány és a konténeres palánták beszerezhetők faiskolai árudákban is. A valódi levendula többéves töve 40-60 cm magas, átmérője 80-120 cm. Ezzel szemben a hibrid levendula erőteljesebb növekedése révén 80-100 cm magasságot is elér, átmérője több mint 150 cm is lehet. A palántázásnál, illetve ültetésnél fontos ezeket figyelembe venni, hibrid levendula telepítésekor a sor- és tőtávolság akár 150 és 100 cm is lehet, míg a valódi levendulánál 100-150 cm sor- és 50 cm tőtávolságot tartunk. A leven-

Pompás levendulabokrok manapság mind gyakrabban tündökölnek kertjeinkben, sőt, a közterületek szépítése céljából is ültetik őket, kedvelt díszítőelemek. A levendula régóta ismert, hatásos gyógynövény is. Sokszínűségét fokozza, hogy fűszerként is használatos, a mediterrán vidékeken fűszerkeverékek, valamint csokoládés desszertek alkotóeleme. Tehát nemcsak üde, szemet gyönyörködtető lila virágai és finom illata miatt közkedvelt növény, hanem illóolajának gyógyhatása miatt is.

A valódi és a hibrid

A *Lavandula* nemzetségnek több mint 29 faja ismert a világon. Legtöbbjük mediterrán eredetű, így a levendulák meglehetősen szárazságtűrő, melegigényes, évelő félcserjék. A száraz, mésztartalmú, közép-kötött talajokat kedvelik. Tövéktől dúsán elágazó, zömök szárak barna parával fedett, természetes körülmények között félgömb alakú bokorrá fejlődnek. Virágzatuk álörvökből álló hengeres álfüzér. Hazánkban leggyakrabban két népszerű levendulafajjal találkozhatunk, a valódi vagy francia levendulával (*Lavandula angustifolia*) és a hibrid vagy angol levendulával (*Lavandula x intermedia*). Az 1920-as évek elején *Bittera Gyula* – korának elismert gyógynövényszakértője – francia szaporítóanyagból telepítette Magyarország első üzemi jellegű ültetvényét valódi levendulából, a Tihanyi-félszigeten. A hibrid levendulát később telepítették, Pécel környékén, angol szaporítóanyaggal. Innen eredhetnek a francia és angol levendula elnevezések. Kertészeti szempontból is érdemes megkülönböztetni a két fajt. A hibrid levendula, mint a nevében is benne van, két szülőnövény (*Lavandula angustifolia* és *Lavandula latifolia*) által természetes úton kialakult fajhibrid. Mivel csíráképes magot nem érlel, csak vegetatív úton, elsősorban félfás dugványokkal szaporítható. Ezzel szemben a

Kifejezetten vonzza a rovarokat

Teába, csokiba

A népi gyógyászatban a szárított virágzatot görcsoldó, szélhajtó, az emésztést javító hatásért használják. Forrázatát nyugtatóként, ideges, feszült állapot és túlterheltség esetén fogyasztják. Ma egyes teakeverékekben is megtalálható, vagy beléggzéssel, aromaterápia formájában ajánlott magunkhoz venni. Humán klinikai vizsgálatokban is bebizonyosodott, hogy az illóolaja aromaterápiásan alkalmazva nyugtat, ellazít, hangulatjavító és segíti az elalvást. Ezek mellett igazoltan antibakteriális, fertőtlenítő hatású. Hagyományörző alkalmazása a levendulával töltött párnácska. A mind népszerűbb egyéb termékek, például a levendulás csokoládé, cukorka, fagyalt, italok nem tartalmaznak olyan mennyiséget belőle, hogy egyértelmű gyógyhatásra számíthatnánk.

A hibrid levendula virágzata

Jó mézélő növény

dulatelepités legkedvezőbb időszaka szeptember közepétől október végéig tart. Fontos, hogy a tél beállta előtt jól begyökeresedjenek a növények. Tavaszai telepítéshez korai, márciusi időpontot ajánlatos választani. Ültetés után bőségesen öntözzük be a töveket.

A házikert díszé

A levendula a házikertben is hálás növény, akár 20 évig is megmarad. Az említett méretei miatt azonban leginkább csak néhány tő telepítése ajánlott. Jól hasznosítható például kerítések, járdák mentén sövény formájában. E célra a kisebb termetű francia levendulát ültessük és rendszeresen nyírjuk. A levágott virágok felhasználhatók, de fontos, hogy a bokor szabályos félgömb formája megmaradjon. Az ezüstös levelek egész évben díszítenek. A fás részekbe soha ne vágjunk bele, mert a növény károsodhat. A levendula nem tápanyagigényes, de az évi egyszeri, őszi komplex műtrágyázást meghálálja. Nitrogénből soha ne adjunk túl sokat, mert a virágzatok gyenge szárúak, a bokor laza, széteső formájú lesz. A levendula, bár mediterrán növény, jól bírja a hideget. Átlagos teleken nem károsodik nálunk sem, legfőképpen a késő tavaszi fagyok lehetnek veszélyesek. A hibrid levendula kissé fagyérzékenyebb, mint a valódi.

Détár Enikő

Tudta, hogy...

...a levendula a rovarokat kifejezetten vonzza, jó mézélő, a ruhamolyokra viszont taszító hatású? Ezért légáteresztő csomagolásban a szekrénybe téve molyirtóként kiválóan használható.

Levendulatermesztés a Mediterráneumban

FOTÓ: DÉTÁR ENIKŐ

Mitől illatozik?

A kellemes illatot, amelyet a levendula virágának eldörzsölésével érzünk, az illóolaj egyes komponensei alakítják ki olyan édessé, parfümössé. Az illóolaj, ahogy a neve is mutatja, szobahőmérsékleten hamar elpárolog, az alkotómolekulák ugyanis igen apró méretűek, mozgékonyak. A növény egész felületén, különösen a virágok felszínén szabad szemmel nem látható, mikroszkopikus méretű illóolajtartó mirigyek találhatóak, amelyekben maga az illóolaj raktározódik. Ezek akár apró sérülés, dörzsölés hatására felszakadnak és szabaddá válik az illat. A gyógyászat és a kozmetikai ipar a levendula leveleket nem tartalmazó, szárított virágzatát (tudományos nevén *Lavandulae flos*), illetve a friss vagy szárított virágzatból vízgőz-desztillációval készített illóolaját (*Lavandulae aetheroleum*) hasznosítja.

Szokatlan KÚSZÓHORTENZIÁK

A hortenziák (*Hydrangea*) elterjedt és jól ismert díszcserjék világszerte.

Magyarországon a legtöbben a kerti hortenziát (*Hydrangea macrophylla*) ismerik, amely régi idők óta népszerű cserpes és kerti dísznövény.

Jól mutatja ezt az is, hogy számtalan szebbnél szebb különböző színű és virágtípusú fajtát nemesítettek belőle.

Újabban idehaza is egyre jobban terjed néhány igen dekoratív faj és fajtái, például az észak-amerikai tölgylevelű hortenzia (*Hydrangea quercifolia*) és a kelet-ázsiai bugás hortenzia (*Hydrangea paniculata*).

A hortenzia nemzetség a hortenziafélék családjába (*Hydrangeaceae*) tartozik, ahova a népszerű gyöngyvirágcserejék (*Deutzia*) és a jezsámenek (*Philadelphus*) is. Tagjai lombhullató vagy örökzöld félcserjék, cserjék, kisebb fák, kúszónövények. Virágaik általában aprók, de jellemző rájuk, hogy virágzataikban feltűnő steril virágok is fejlődnek. Kertészeti felhasználásuk is erre a tulajdonságukra épül. A mintegy 73 hortenziafaj néhány amerikai kivételével Kelet-, Délkelet-Ázsia lakója, csak Kínában 33 honos.

A **kínai kúszóhortenzia** (*Hydrangea anomala*) erőteljes növekedésű, 12-15 méter magasra kapaszkodó, fásodó szárú, lombhullató kúszócserje. Hajtásai szürkésbarnák, vaskosak, kopaszok. Kérge vékony, laza, kócos, idősebb korban papírnemű, fahéjbarna árnyalatú, lapokban hámlik. Az ágakon és hajtásokon egész hosszában rövid légyökök sokasága segíti a kapaszkodást. A keresztben átellenesen álló levelek elliptikusak, széles tojásdadok vagy hosszúkásak. Lapos, kerekded sátorvirágzata kifejlődve akár 30 cm átmérőjű is lehet, a kocsányok molyhosak. Június-júliusban nyílnak, magjai szeptember-októberben érnek be.

Kína középső és déli tartományaiban, illetve a Himalájában, 500 és 2900 méter magasságban, völgyfekvésű sűrű erdőkben, árnyas szakadékokban, vízfolyások mentén, köves

lejtőkön él, fára, sziklafalakra kapaszkodva. Sokak szerint a leghatásosabb és legjobb mérsékelt övi kúszónövény. Ezt számos kívánatos tulajdonsága támasztja alá: masszív, erős fás szerkezet, magas díszértékű, sűrű, jól takaró nyári lombzat, tömeges virágzás. A természetben, illetve a kertészeti árudákban gyakran a hozzá nagyon hasonló, sokak által alfajának tekintett és ennek megfelelően *Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*-nak nevezett japán kúszóhortenziával találkozhatunk.

A névadó

Philibert Commerçon (1727–1773) francia természettudós, aki részt vett *Bougainville* admirális Föld körüli felfedező hajóútján (1766–1769) a tudomány számára első leíróként a *Hortensia* nevet adta a nemzetségnek barátja, egy ismert óragyáros híresen szép felesége, a neves csillagász és matematikus *Hortense Lepaute* tiszteletére. Érdekes, hogy szinte valamennyi európai nyelven ma is hortenzia a nevük. Tudományos nevük a görög hüdór (víz) és aggeion (csésze, edény, váza) szavakból származik, utalva toktermésük alakjára.

A **japán kúszóhortenzia** (*Hydrangea petiolaris*) messzire (20 m-ig) kúszó életerős, lombhullató, fásodó kúszócserje, fényes vörösbarna, kezdetben szőrös ágakkal. Kapaszkodását az ágakat borító számos kicsi légyökök segíti. Sátorozó virágzata lapos, 15-25 cm átmérőjű, benne sok termékeny apró törtfehér virággal, a peremen kevés számú steril virág sorakozik. Toktermése urna alakú, 3-5 mm-es, sok apró maggal. Eredeti földrajzi elterjedésében nagyon eltér a kínai kúszóhortenziától, Szahalin szigetén, a Kuril-

szigeteken, Japánban, Dél-Koreában (Ullung- és Csedzsü-sziget) él 500 és 3000 méter magasságban. Európában és Észak-Amerikában kedvelt, bár nem gyakori dísznövény. A **lándzsás kúszóhortenzia** (*Schizophragma hydrangeoides*) keresztben átellenes levélállású, lombhullató kúszócserje. Ágai 6-10 méter hosszúra is megnőnek. Hajtásai kezdetben vörösbarnák, molyhosak, majd később kopaszok és hamuszürkés barnára változnak. A hajtásokat a kapaszkodást segítő légyökök borítják. Az idősebb kéreg

nagy, papírnemű hosszanti lapokban foszlik. A levelek széles tojásdadok, csaknem kerekdedek, lekerekített vagy szíves vállúak, röviden kihegyezettek, durván, egyenetlenül fogazottak, felszínük középzöld, fonákuk világosabb, ezüstös árnyalatú. A levélnyel rendszeren vöröslő. Végálló, lapos sátorvirágzata legfőképpen 20-25 cm átmérőjű. A virágzatban fejlődő számos sárgásfehér, mézillatú termékeny virág apró, míg a peremen sorakozó steril virágok hosszú kocsányúak, szíromszerűek. Ezek a virágok hófehérek vagy csontszínűek, júniusban-júliusban nyílnak. Eredeti élőhelye Japán és Dél-Korea (Ullung- és Csedzsü-sziget) hegyi elegyes erdeiben, bozótosokban, 100 és 2500 méter magasságban van, ott gyakran egyazon helyen nő a japán kúszóhortenziával. A kúszóhortenziákhoz képest inkább sík növényű. Tarka levelű és színes meddővirágú fajtái közül legismertebb az ezüstös levelű 'Moonlight' és a rózsás árnyalatú 'Roseum'.

FOTÓ: FRÁTER ERZSÉBET ÉS KÓSA GÉZA

- 1. A kínai kúszóhortenzia virágzatai beborítják az ágakat
- 2. Jól mutat a kőfalra futtatva az idős kínai kúszóhortenzia
- 3. Meddő virágai négyzirmúak
- 4. A lándzsás kúszóhortenzia nagymagvú-tiszafára (*Torreya nucifera*) tekeredő öreg hajtásai (Csedzsü-sziget, Dél-Korea)
- 5. Eredeti élőhelye (Csedzsü-sziget, Dél-Korea)

1

2

3

Életerősek, télállóak

Mindhárom most bemutatott kúszócserje nagy díszítőértékű növény. Nevelésük és gondozásuk könnyű és azonos, felhasználásuk is hasonló. Kezdetben lassú növekedésűek, de később, a gyökérszóna kialakulása után igen életerősek és teljesen télállóak.

Ültethetők árnyékba, félsárnyékba, de teljes napfényre is, sőt akár északra néző felületekre is. Fiatalon nem szeretik a tűző napot, viszont idősebb korban a kellő virágzáshoz jó, ha sok napfény éri a felső részüket. Különösebb kezelést nem igényelnek, alkalmanként alakító, lazító jelleggel, tavasszal metsszük őket.

A semleges vagy savanyú talajokat kedvelik, előnyben részesítik az üde, laza, jó vízelvezető, humuszban gazdag közegeket. A legtöbb hortenziához hasonlóan nem szeretik a meszet, viszont a szélsőségesen savanyú talajokon is megélnek. Az aszályt megsínylik, szeretik a párás környezetet.

Gyakorlatilag kórokozó- és kártevőmentesek. Alkalmanként lisztharmat és takácsatkák jelenhetnek meg rajtuk.

Sikeresen szaporíthatjuk

Magvetéssel szaporíthatók, apró magvaikat tavasszal üvegházban kell elvetni cserépbe.

Kapaszkodásban kiválóak

A kertekben épületekre, falakra, erős kerítésekre, pergolákra, fatörzsekre futtathatók. Csak kezdetben igényelnek támasztékot, később a saját légyökereikkel megtartják magukat. Önmagukban is jól kapaszkodnak, legyen a befuttatandó felület fatörzs, téglafal vagy akár kőkerítés. Nagyobb felületeken talajtakarónak is alkalmasak, egy példány közel 20 négyzetméter beborítására képes.

Csak itatóspapírral takarjuk a vetést a csírázásig. A magoncokat amint kellő méretűek, szét kell tűzdelni. A következő tavaszig üvegházban neveljük a fiatal növényeket, állandó helyükre az utolsó fagyok után kerülhetnek.

Július–augusztusban vágott, 8 cm hosszú félfás dugványait hollandággyban gyökereltethetjük, üvegházban teletessük. Fás dugványokkal késő ősszel hollandággyban szaporíthatók. Sikeres lehet a tavaszi bujtás is, bár csak nagyon hosszú idő alatt eresztenek gyökereket a vesszők.

Itthon is kaphatók

A kúszóhortenziák díszértéke sokoldalú. Virágzataik különleges szerkezetűek, a mézillatú virágok nagy tömegben, akár két hétig is nyílnak, nyílás után is sokáig látványosak maradnak.

Értékes tulajdonságuk a nyár közepi virágzás is. Nyári lombozatuk igen mutatós, ősz-

4

Eszik, isszák

Leveleit nyersen leveleskehez adják, megfőzve is fogyasztják, így uborkaízűk van. Édes szörpöt is készítenek belőlük. A törzséből csapolt nedv élvezeti itál lehet.

- 1. A lándzsás kúszóhortenzia különleges hatású virágzata
- 2. A kehely alakú termékeny virágokból kiálló porzói
- 3. Falra futtatott öreg példánya (Great Dixter, East-Sussex grófság, Anglia)
- 4. 'Moonlight' nevű fajtájának ezüstös levelei

szel élénksárgára vált. Szokatlan, hámló kérgük miatt télen is figyelemre méltók. Csokorba kötve vágott virágnak is kiválóak. Összhatásában és díszértékében mindhárom faj igen hasonló. A különbség közöttük leginkább növekedési erélyükben, leveleikben és meddő virágaikban lehet. Hazai kertészeti árudákban már sokféle kaphatók. A megszokott, hagyományos kúszócserjék mellett új formákat és hatásokat hozhatnak a kertünkbe. Mindenkinek melegen ajánlom a kúszóhortenziákat, akinek megfelelő helye van az ültetésükre.

Kósa Géza

GABONÁK A BIBLIÁBÓL

1

2

3

4

5

- 1. Árpa • 2. Búza • 3. Alakor
- 4. Tönke • 5. Kecsebéza

egyaránt természetesen. A búzánál jóval kevesebb glutén (ez a fehérje felelős a tészta megkésüléséért) tartalmaz, ezért az árpake-nyér száraz és kemény tésztájú. Manapság árpagyöngy vagy pehely formában fogyasztjuk, vagy mint a bibliai időkben, állati takarmányként hasznosítjuk. Fontos felhasználási területe a sör- és whiskygyártás.

Régészeti adatok szerint a **búza** természetesen is az árpával egy időben kezdődhetett a termékeny félhold területén. A leletanyagok, valamint a mai búzafajták ismeretében már nagyon nehéz pontosan rekonstruálni azt a bonyolult folyamatot, melynek során a vad búzákból kialakultak a természetett növények.

A legősibb faj az **egyszemű búza**, az **alakor** (*Triticum monococcum*). Első leletei Észak-Szíriából származnak (Kr. e. 8000 körül), termesztése feltehetőleg Törökország keleti részén indult meg. Az alakor viszonylag rövid kalásza mindig felálló, oldalról lapf-

Tudta, hogy...

...kalásza a búzának, rozsnak és árpának van, bugája pedig a zabnak, kölesnek, kukoricának és a rizsnek?

tott, tömött. Merev, törékeny kalászorsója megnehezíti az aratását. Cséplés után a szemeken maradó toklászok miatt őrlés előtt még hántolni is kell. Szalmája igen erős, házfedésre, szőlőkötözésre, kalapkészítésre is kiváló. Ma már csak egyes vidékeken, például a Mediterráneumban, Elő-Ázsiában termesztik.

A jobb terméshozamot adó **kétszemű búza**, a **tönke** vagy **emmer** (*Triticum dicoccum*) Kr. e. 6000 táján bukkant fel. A tönkebúza az alakorral és a tönköllyel együtt a pelyvágabonákhoz tartozik, mert az érett szemek csépléskor nem szabadulnak ki a toklászok közül, hanem hántolni kell őket. Az ősi Mezopotámiában és Egyiptomban ez volt a legfőbb gabona.

E vidéken a másik fontos búza a **durumbúza** (*Triticum durum*) volt, amely genetikailag a tönkéhez áll a legközelebb. Igen erős szárú, meglehetősen tömött, egyenes kalászá, a közönséges búzától eltérően a szemtermés nem látszik ki a toklászok közül. A Közel-Keletről származik, a száraz, forró mediterrán vidékek egyik legfontosabb búzája. Jelentősen nagyobb a sikértartalma, mint a többi búzafajnak, ma az olasz tésztafélék legfőbb alapanyaga.

A Biblia a könyvek könyve, a világon legtöbbet olvasott könyv.

Több mint ezer éven át írták csaknem félszázan, egymástól térben és időben távol azzal a céllal, hogy Isten munkáját és üzenetét tolmácsolják. A Szentföld változatos felszínű, mediterrán és szubtrópusi éghajlatú terület, növényzete, mezőgazdasági kultúrája különbözik a miénktől. Bár a Biblia nem természetismereti kézikönyv, a bibliai tájak, növények és jelképrendszerük ismerete fontos háttérrel ad a Szentírás tanulmányozásához és segít a megértésében is.

Jön a nyár, az aratás ideje. Manapság már nem kell naponta aggódnunk azon, hogy vajon milyen lesz az idei búzatermés. Gyakran halljuk az időjárás-jelentésekben, hogy „örülhetünk, hétvégén jó időnk lesz, nem fog esni az eső!”, ami legfeljebb a hétvégi, városi kirándulóknak jó hír. Nem volt azonban ez mindig így, különösen nem a bibliai időkben. Az emberek léte függött attól, hogy megjönnek-e a tavaszi esők, lesz-e gabona, lesz-e kenyér, lesz-e élet.

Az emberiség alapélelmiszerei

A gabonák a világon a legszélesebb körben termesztett és egyben a legtöbb kalóriát adó élelmiszernövények. Szénhidrát-, fe-

hérje-, zsír- és ásványianyag-tartalmuknak köszönhetően tökéletes növényi táplálékforrások.

Gabonának nevezzük a keményítőtartalmú, ehető szemterméseikért ültetett pázsitfűféléket. Sok apró viráguk nagyobb virágzatba csoportosul, ez lehet tömött kalász vagy laza buga.

Az ősgabonák különböztek a ma termesztett rokonaiktól, a vadgabonák kalásztengelye ugyanis törékeny. Amikor a földművelés megindult, a nagyobb szemű és szilárd kalásztengelyű példányokat kezdték kiválogatni. Az ősgabonáknál az is probléma volt, hogy az érett szemek csépléskor nem szabadultak ki a toklászok közül, hanem még külön hántolni kellett. A kenyér-

búzákat már nem kell hántolni, de ma is természetesen pelyvás gabonákat, ilyen például az árpa, a zab és a tönköly.

A „termékeny félhold” gabonái

A Bibliában szereplő búza és árpa az emberiség legősibb kultúrnövényei közé tartoznak. Óshazájuk a „termékeny félhold” vidékén van, így nevezik a történészek a Nílus völgyétől a Közel-Keleten, a Kaukázus déli hegy lábain át a Tigris és az Eufrátesz folyókig terjedő területet. Itt tárták fel a régészeti ásatások a legrégebbi településeket is, és ezen a tájon kezdődött az ősi gabonák gyűjtése, majd tervszerű vetése-aratása – az árpáé és a búzáé körülbelül egy időben, Kr. e. 8000 körül.

A **kétsoros árpa** (*Hordeum distichon*), és a tömött kalászá **hatsoros árpa** (*Hordeum hexastichon*) ugyanabból az elő-ázsiai, apró szemű, törékeny kalászá, kis hozamú **vad-árpából** (*Hordeum spontaneum*) alakult ki, számtalan mutáció és az emberi válogatás eredményeképpen. Az árpa tágtűrűsű növény, forró és száraz, félsivatagos vidékeken

Gabonák a világban

Az emberiség legfőbb alapélelmiszereit jelentő gabonák három legelterjedtebbje a búza, a kukorica és a rizs. A búza a mérsékelt övben, a kukorica Amerikában és Afrikában, a rizs pedig a meleg égövi területeken volt őshonos. A kukoricát és a rizst a Közel-Keleten még nem ismerték a bibliai időkben.

A kenyérbúza vagy közönséges búza (*Triticum aestivum*) az ősi búzafajok **kecskebúza-fajokkal** (*Aegilops*) való bonyolult kereszteződési folyamatának eredményeképpen alakult ki. Tömött, négyélű kalásza elérheti a 10 centiméter hosszúságot, de a nemesítés során a többszöri kereszteződéssel sokféle, hosszabb és rövidebb kalászú fajtái is kialakultak. Keményítőtartalma 70% feletti, fehérjetartalma 10-12%, emiatt fehér kenyér és finom pékáru készítésére alkalmas. Legrégbbi leletei Kr. e. 7000-6500-ból valók, a mai Kelet-Törökország területén lévő kőkorszaki települések rétegeiből kerültek elő.

Szuperélelmiszerek a bibliai időkben

Nincs új a nap alatt! A tönke, a köles, a teljes kiőrlésű liszt, a korszerű táplálkozás felfedezettjei már a bibliai korokban is fontos szerepet tölthettek be.

Gabonaünnepek és csodatételek

A gabonák jelentőségét a nagy ünnepek is hangsúlyozzák. A páska és a kovásztalan kenyerek ünnepe idején érett az árpa, és ekkor volt az első árpakéve bemutatásának szertartása. Majd 50 napra rá, a búza érésének idején tartották a hetek ünnepét. Ez a nevezetes nap egyben aratási ünnep is volt, melyen az új búzáért adtak hálát. A bibliai időkben a kenyér jelentette a legfőbb biztosítékot az éhínség ellen, nem meglepő módon több csodában is szerepel. Az Ószövetségben *Elizeus* az éhínség idején egy ember húsz árpakenyerét, illetve friss gabonáját szaporította meg, hogy jóllakjon a nép. *Jézus* az öt hallgató többeszes sokaság élelméről gondoskodott, amikor megszorított néhány árpakenyeret.

A **köles** (*Panicum miliaceum*) virágzata, a buga elérheti a 20 centimétert is, éréskor lazán szétterülve általában egy irányban bókol. Őshazája Közép-Ázsia, Kína. Ősi kultúrnövény, 10 ezer éve termesztik, és valamikor még a rizsnél is elterjedtebb táplálék volt Ázsiában és Afrikában. Kr. e. 5000 táján Európában is meghonosították, de a

burgonya elterjedésével és az ízlés változásával elveszítette jelentőségét. Ma Közép- és Délkelet-Ázsiában, valamint Afrikában fogyasztják gabonaként, máshol inkább takarmányként hasznosítják.

A **szemes cirok** (*Sorghum bicolor*) magasra növő fű, bugái merev szárúak, lándzsa alakúak. Afrikai termesztésének kezdete Etió-

- 1. Köles • 2. Cirok • 3. Tönköly
- 4. Hagyományos művelésű gabonaföld Iránban • 5. A kézi malomkő minden háztartás alapvető felszereléséhez tartozott • 6. Épített vagy földre süllyesztett kemence forró falára tapasztva sütötték a lepénykenyeret (Irán)
- 7. A bibliai időkben inkább az egyszerűbb és gyorsabb elkészítésű lepénykenyeret ették, mint a kelesztettet

piában a Kr. e. IV. évezredre tehető. Jól bírja a szélsőségesen száraz és forró éghajlatot, ezért a kölesnél is sikeresebben lehetett termeszteni a Szentföldön. Mivel lisztje nem tartalmaz glutént, főleg kása alakjában fogyasztották, esetleg lepénykenyeret sütöttek belőle. Szeszes italok, párlatok és sör készítésére is alkalmas. Száraz bugaágaiból kefe, seprű készül.

A kalásztól a kenyérig

A gabonatermesztés és a kenyér említése nagyon gyakori a Bibliában. A termesztés fáradságos, emberpróbáló munka volt. A vetés tél elején történt, kézzel szórva, majd utólag sekélyen beszántva. A szántás az őszi esők beköszöntével kezdődhetett, igavonó állattal húzott ekével. Az eke Kr. e. 3000 körül jelent meg először a búzatermelő Egyiptomban. A Szentföldön az aratás áprilisban kezdődött az árpával, majd 50 napra rá következett a búza. Ez a mezőgazdasági év döntő időszaka volt, kezdetét és befejezését is megünnepelték. A munkát sarlóval végezték, a gabonát marokra fogták, majd kévébe kötötték, úgy vitték öszvérháton vagy szekéren a cséplőszűrűre. A cséplés cséphadaró botokkal, nyomtató ökrökkel, vagy cséplőszánnal történt. Ezután az esti szelek idején szórólappáttal szelelték, majd rostálták a gabonát, végül cserépkorsókba vagy vermekbe raktározták. Az aratók a munkák alatt a szérún laktak a szabadban. Isten gondoskodásának a jele az a törvény, mely azt írja elő, hogy a gabonátábla szélét nem volt szabad learatni, hogy a szegények is szedegethessenek maguknak róla.

A gabonafélék sokféleképpen fogyaszthatók. Legegyszerűbb elkészítésük a kásafőzés volt. A szegényebbek, az úton levők és a katonák rendszeres eledele volt a pörkölt gabona. A kezdeti időkben fogva a kenyérgyártás volt a gabonák legfontosabb felhasználási módja. Az első lepénykenyér úgy készült, hogy a sűrű árpa- vagy búzakását forró kőlapon megsütötték. A világon ma is sokféle készítéssel erjesztetlen sült tésztát, lapos lepénykenyeret, melyet kövön, nyílt tűzhelyen vagy forró kemence belső falára tapasztva sütnek meg.

Ezékiel magos kenyerere

Egy érdekes kenyérreceptről olvashatunk a Bibliában. Ezékiel prófétát Jeruzsálem ostromára készíti fel Isten, amikor olyan nagy éhínség lesz, hogy mindenféle növényi magot fel kell használni kenyér készítésére.

„Azután végy búzát, árpát, babot, lencsét, kölest és tönkölyt, tedd azokat egy edénybe, és készíts magadnak belőlük kenyeret!” (Ez 4,9)

A magyar nyelvű Bibliák tönkölynek fordítják, de a kérdéses gabona inkább durumbúza vagy tönkebúza lehetett, a **tönköly** (*Triticum spelta*) ugyanis a bibliai időkben sem Egyiptomban, sem a Szentföldön nem volt elterjedt, a Kaukázus déli részéről származik. Egészen a XV. századig alapvető táplálék volt Európa nagy részén. A többi búzával ellentétben hidegre kevésbé érzékeny, ezért magasabb fekvésű helyeken is vetik. A gyengébb talajon, a legrosszabb, félsivatagi körülmények között is jól terem. Ma főleg takarmány, és a bioélelmiszerben egyre népszerűbb.

A kelesztést Kr. e. 2600 körül fedezték fel a búzatermelő Egyiptomban. Szép, magas fehér kenyér, amelynek ma ismerjük, csak a kenyérbúza magas gluténtartalmú (10-12%) lisztjéből süthető.

Valamikor nagyon fárasztó fizikai munka volt a kenyér előállítás, amelyet az asszonyok végeztek. Az ókorban a gabonát általa-

ban kézi malom segítségével őrölték lisztté. A kis malmokkal egy óra munkával 80 dekagramm lisztet lehetett őrölni, vagyis egy háziasszony háromórányi őrléssel tudta 5-6 tagú családjának a napi kenyérhez szükséges lisztmennyiséget megőrlölni.

Fráter Erzsébet

Az imádott leanderek

Olykor mellőzött szerepéből küzdi föl magát a szívünkbe a rajongásig szeretett növény. Kisné Heyek Andrea jól emlékszik arra, amikor rácsodálkozott a nemszeretem növény, a leander szépségére. Azóta több mint 80 természetes tövet nevel belőlük apró kertjében. Az Édenpont mozgalom szervezésében nyár közepén bárki megcsodálhatja végtelen változatosságukat.

Ha létezik szerelem sokadik látásra, akkor ez az volt, *elegyedünk szóba Andreával*. A férjem egyik nap a nagymamája leandereivel állított be. Mi tagadás, nem fogadtam kitörő örömmel az új lakótársakat. Sőt, sok idő eltelt, amikor locsolás közben rácsodálkoztam, hogy milyen szépek a virágaik. Onnantól kezdve nem volt megállás. A kapubeálló mellett felejtett példányok a terasz ékei lettek, és szép sorban gyűltek melléjük a szebbnél szebb virágú fajták, közel húszféle: a rózsaszín különféle árnyalatai, vajsín, sárga, csak hófehér nem volt közöttük.

• **Hogy sikerült mégis szert tenni rá?**
– Magról nevelkedett sok más színváltozathoz hasonlóan. Magamtól soha nem jutott volna eszembe, hogy megpróbáljam elvetni a magját. Jó néhány évvel ezelőtt a szomszédasszonyom – akinek tudtam, hogy csak

vajsínű fajtái voltak –, büszkén hozott át egy fehér leandervirágot, amit magról nevelt töről csípett le. Ez újabb lökést adott, én is elkezdtem lelkesen szaporítani valamennyit magról. Lassan nem fértünk el a sok növénytől. Néhány évvel ezelőtt el is kellett adnom egy kis teherautónyit belőlük. A megmaradt tövek kétharmada saját magyszaporításból jött létre. Mára már visszafogtam magam, csak alkalmatosan szaporítok, mint például idén tavasszal a kertlátogatóba érkezőknek ajándékba.

A rózsaszín ritkaság

• **Gondolom, évek telnek el, mire virágot hoz egy-egy magonc.**
– Rendszerint két évig kell várni, mire megjelenik az első virág. Akkor szelektálni kellene, és megválni attól, ami nem hordoz új-

donságot, de ez nekem rendszerint nem megy. Engem az is érdekel, hogy milyen a levele, a bokrak jellege, szóval továbbnevelem valamennyit. Legkedvesebb fajtám például – amit Andrea kedvencének neveztem el – szokványos rózsaszín virágú változat, de rövid ízközű hajtásaival sűrű, tömött bokrot nevel. Az egyetlen a gyűjteményemből, ami nem szereti a tűző napot, megperzselődnek a levelei, inkább a félárnyékban érzi jól magát, ezért a kertben, a fák közelében kapott helyet.

• **A többségüknek viszont nincs kifogása a napos terasz ellen, teljesen benépesítik.**
– Nekünk már alig marad hely, ez így igaz. A magasak a földön, az aprók az asztalon nevelkednek. Talán csak ez a jázmin a kakukktojás, mutat Andrea a teraszajtó előtti bokorra. Néhány évvel ezelőtt Olaszországban vettük, mennyei illatot áraszt.

• Ugyanolyan bánásmódot igényel, mint a leanderek?

– Kissé mások az igényei, főképp a teleltést illetően. Amíg a jázmin világos helyen, a lakás használaton kívüli, fűtetlen szobájában teletetjük, a leandereket a pincében, máshol nem is férnének el.

• Nem sínylik meg a hónapokig tartó sötétséget?

– Egyáltalán nem, szinte ugyanúgy vesszük ki őket tavasszal, mint ahogy bevittük ősszel. Ehhez azonban alacsony, 5 °C körüli hőmérséklet kell, ami egy fűtetlen pincében megadatik. Teljesen leáll a fejlődésük, ez fontos része annak, hogy egészségesek maradjanak. Az időjárástól függően novemberben behordjuk őket. Figyeljük, hogy mikor mondanak tartós fagyokat. A kora őszi enyhe éjszakai fagyokat átvészelik, de a napközben is kitartó, nagy hideg kárt tenne bennük, különösen a fiatal tövekben.

• Kell őket télen öntözni?

– Összesen háromszor-négyszer, azaz hat-hetenként meglocsolom őket, különben kiszáradnának.

A magvetés fortélyai

• Sokan azért nem szeretik a leandert, mert sok a kártevője. Valóban így van?

– Talán szerencsém van, a leander-pajzstetű ugyanis évek óta elkerüli a töveket. Felcsívódó szerekkel védekezem ellene, ha szükséges, az atkák ellen pedig jól bevált a Zoom nevű készítmény, aminek nagy előnye, hogy már egyszeri permetezéssel is hat. A metszés sem nagy ördögösség. Rendszerint tavasszal vágom vissza őket, de azt is csak akkor, ha szükséges. Az évek során a magoncok közül igyekeztem dús bokrú, jól elágazódó töveket kiválogatni.

• Meséljen még a magvetés fortélyairól, hiszen nem szokványos szaporítási mód a leandereknél.

– A hosszúkás magtokok a bokron telnek, majd tavasszal, vetés előtt kipergetem belőlük a pitypangéhoz hasonló, szőrös magvakat. Egy tálka vízben ázva csíráznak. Így egyszerűbb, mint várni, hogy mikor emelkedik ki a földből a növényke. A két-háromcentis csíranövények aztán cserépekbe kerülnek. Már az első évben jókorát nőnek, de virágot csak a kétéves tövek hoznak. Mivel virágban végződik a szár, ott elágazódik a növény. Ha így hagyjuk, törzsés fácskát nevelhetünk belőle. Nagyon szeretem ezt az alakot, és nem utolsósorban a helykihasználás szempontjából is előnyös.

A többéves töveket egyforma fekete vödörbe ültetem, az oldalukat az aljuktól 1-2 centire kilyukasztom. Így nincs szükség

FOTÓ: HEYK ANDREA, ALGIER WENDY

cserépalátétre, mégis raktároz némi vizet a cserép. Így egységes az összkép a sok növény között, legalábbis ami a növények „lá-bait” illeti.

• Hogyan öntözi őket?

– Az öntözés számomra egy szertartás. Hordóban langyosítom meg a kútvizet, kannával hordom onnan a tövekhez, alkalmanként mintegy 200 litert. Semmiképp sem csinálnám tömlővel, ez így sokkal személyesebb. Közben van időm megnézni, melyik hogy van, mit szeretne. Hetenként egyszer tápoldatot is keverek a vízbe. Meglepően vízigényes növények, felülről azonban kevésbé szeretik a vizet. Az eső tönkreteszi a virágaikat, ezért nyaranta mindig aggodom, ha esőfelhő közelít.

A kiszökött trombitafolyondár

Végigmustráljuk a teraszon sorakozó tengeri leandert. Közben a fekete cica „engedélyével” készíték néhány fotót az asztalon cseperedő magoncokról.

Amíg a teraszon a leanderek a főszereplők, a kertben más növények is szerephez jutnak. Mindjárt az elején a ház körüli lankát borító makulátlan, puha pázsit tűnik fel, ami Imre érdeme. Át is veszi a szót a feleségtől.

– Mintegy 25 éve, amikor elkezdtük kialakítani a frissen felépült ház körül a kertet, elsőként a pinceásás során felszabadult nagy mennyiségű földdel kellett kezdenünk valamit. Ebből lett ez a lankás domboldal a ház körül. Akkoriban három gyermekünk mellett még két kutya is a család tagja volt, miattuk téglával magasított szegélyt készítettünk az ágyások köré. Ugyan csak téglából épült, és a kerítés felől falat is kapott a kerti tó. Feleségem nagy kedvencei, a páfrányok és az árnyékliliomok sem maradhattak ki. A kerítés mentén ültetett tujákat idővel lecseréltük, változatosabb cserjéket ültettünk a helyükre.

• Mégsem látni be a kertbe egyik oldalról sem.

– Az egyik utca felől jól takar a magról kelt vadszőlő, a másik oldalon pedig az utcára ültetett növények is besegítenek a takarásban. Ott van például az a borostyánfa, azaz az akácára felfutott borostyán. Mi az utcát is a kertünk részének tekintjük. A villanyoszlop-

ra futó trombitafolyondár eredetileg a kertünk lakója volt, de sarjhajtásaival elképesztő iramban vándorolt, kiszökött az utcára.

Andrea a Magyar Leander- és Mediterrán Kertbarát Egyesület tagjaként másodmagával könyvet is írt a leanderekről.

A képekkel bőven illusztrált magánkiadású könyv nagy sikert aratott, gyorsan elkapkodták a növénybarátok. A tudás azonban Andrea fejében van, és azt örömmel átadja a hozzá látogató kertbarátoknak.

Algeier Wendy

15

Európai Dísznövény és Kertművészeti Napok

■ Károlyi Kastélypark
8052 Fehérvárcsurgó, Petőfi u. 2.
Kiállítás és vásár a megújult parkban

2019. május 31.
- június 1-2.

A 2. Európai „Rendez-vous aux Jardins” keretében, melynek témája: állatok a kertben

A Károlyi József Alapítvány szervezésében, Románia Nagykövetsége és a Francia Intézet támogatásával

Díszelnök
Herczegh Anita, a köztársasági elnök felesége

Magyar Fővédnök
« Virágos Magyarországért »
« Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége »

Európai díszvendég országok
Románia, Finnország, Franciaország

A konferenciák kiemelt témái
Kert-, természet- és tájvédelem; Biodiverzitás; Természet és egészség

Koncertek: Megnyitó koncert:
Alba Regia Szimfonikus Zenekar május 31-én, pénteken, 17 órakor és június 1-jén, szombaton, 18 órakor és Flauto Dolce Ensemble június 2-án, vasárnap, 15 órakor Románia EU-elnökségének tiszteletére

Belépő
1 300 Ft és 1 000 Ft (diák, nyugdíjas)

Nyitvatartás
Péntek
14:00 - 19:00 óráig (10 és 14 óra között a szakma képviselőit várjuk)
Szombat és vasárnap
9:00 - 19:00 óráig

Tájékoztató: 06 21 311 04 26
info@karolyikastely.hu / www.karolyi.org.hu / www.karolyikastely.hu

A SZIVÁRVÁNYOS ÍRISZEK

A Kertbarát Magazin előző lapszámának olvasói a kora tavasszal virágzó íriszek világából kaptak némi ízelítőt. Most néhány késő tavaszi, nyár eleji nőszirmfajt mutatunk be azzal a nem titkolt céllal, hogy kedvet csináljunk ezekhez a különleges, néha kissé kényes szépségekhez.

A hogy már említettük, az *Iris* nemzetiséget több csoportra osztották a virág jellegzetességeinek alapján. Ebben a csoportosításban soroljuk föl őket itt is.

A díszes arilluszosok

A legkülönlegesebbek és legdíszesebbek az **arilluszos íriszek** (az arillusz a húsos magköpeny tudományos neve), ám egyúttal ők a legnehezebben tarthatók is. Jellemzőjük, hogy a felálló és a visszahajló leplek is díszesen csíkozottak, a visszahajló szirmokon pedig általában nagy sötét színű folt található. Április végén, május elején virágznak, az időjárás függvényében. Ezeknek az íriszeknek a magján – fajonként változó – kisebb vagy nagyobb, krémszínű, gallérszerű köpeny található, ez táplálékul szolgál bizonyos rovaroknak, amelyek ezáltal terjesztik a magot. Az e csoportba tartozó fajok igen érzékenyek a túlzott nedvességre nyáron és télen is. Nagy többségük Ázsia déli részén és a Kaukázusban honos, nagyon száraz, meleg nyarakhoz, télen pedig kemény fagyhoz szokott, ami hónapokig tart. Éppen ezért az enyhébb, csapadékos tél halálos lehet számukra. Nagyon sovány, köves talajban díszlenek szépen, igazán csak tavasszal növekednek és virágznak, az év többi részét a talajba húzódvá töltik. Akinek van télálló kaktusza, ahhoz hasonló helyen és módon nevelheti ezeket az íriszeket is, téli védelemmel a csapadék ellen.

A hazánkban is honos **homoki írisz** (*Iris arenaria*) is az arilluszos íriszek csoportjába tartozik. Apró termetű, de nagyon mutatós, élénksárga virágú faj, kissé kékes torokkal, szakállas, kifelé hajló lepelcimpákkal. A szá-

Japán írisz

FOTÓ: JÓZSA KATA, KALÁSZINÉ DARONKÓ ILONA, DR. SZÁSZ SÁNDOR, ZOLTÁN FERENC

Harcokban is bevetették

A japán íriszt egyes legendák szerint hajdan Japánban a dombokon épült erődök tövébe ültették talajtakarónak, hogy csúszós levelei hátráltassák az ellenséges csapatok előrejutását.

ron két virág fejlődik, rendszerint egymás után. A növény gyöktörzs, amelyből indákat fejleszt, így vegetatív úton is szaporodik. Nyílt, nyáron meleg és száraz homoki és löszsziepeken fordul elő. Védett.

A tarajosok

Ahogy az arilluszos íriszekkel is inkább csak gyűjtőknél találkozunk, hasonlóképpen ritkán láthatók a tarajos csoport tagjai. Ezek távol-keleti, illetve észak-amerikai fajok, és könnyen fölismerhetők a kihajló lepleken hosszanti irányban húzódó taréjszerű képződményekről. E csoport az *Iris cristata* nevű amerikai fajról kapta a nevét (cristata = bojtos, rojtos, tarajos), amely tünneményes, liláskék virágú törpe növényke. Kertekben talán a leggyakrabban tartott faj a **japán írisz** (*Iris japonica*), amelynek virágai igen különlegesek, díszesek. Hosszú szárán több fehér vagy halványlila, sárgával és sötétebb lilával díszesen mintázott virág fejlődik április végén, május elején. A

növény fényes világoszöld, 3-4 cm széles levelei tőállók, örökzöldek – bár tavasszal cserélődnek –, kecsesen széthajlók. Ha jól érzi magát, akkor ez a faj vékony, fehér, a földfelszín alatt kúszó rizómáival igen gyorsan terjed. Gyakori, hogy az anyától akár méternyi távolságban jelenik meg egy új növény, de könnyen fölszedhető. Talajban nem nagyon válogat, száraz, napos helyeken, de árnyékosabb körülmények között is jól érzi magát. Naposabb helyen többet virágzik. Vízpartimitatornak használható nagyobb csoportba ültetve, bár ezt egy idő után magától is létrehozza. Virágzás után, ha szükséges, bátran szétoszthatjuk a tövet.

A szakálltalanok

Ide több nagyméretű, karcsú, filigrán termetű faj tartozik, amelyek szintén csoportosan mutatnak szépen, de ha nem bolygatjuk, idővel maguk is létrehoznak már-már kisebb cserjének is beillő tömegeket. Eze-

ket időnként, nyár végén vagy a tavaszi kihajtáskor szintén szétszedhetjük, ha túlélték a nekik szánt helyet, vagy máshová is szeretnénk belőlük ültetni.

Kistermetű, 10-40 cm magas, és ahogy neve is mondja, fűszerű megjelenésű a **gyepes nőszirm** (*Iris ruthenica*). Kelet-Európában és Ázsiában honos, füves réteken, erdők szélén, erdőirtások helyén nő talajtakaró jelleggel. Liláskék virágai illatosak, rendszerint nem emelkednek a levelek fölé. Napos helyre, akár sziklakertbe vagy virágágyás szélére, tápanyagban gazdagabb talajba ültessük, és a tavaszi növekedési időszak idején gondoskodjunk rendszeres vízellátásáról.

A legtöbb nyár elején virágzó, magas termetű, szakálltalan faj nedves réteken, sőt, mocsaras területeken, tavak szélén nő vadon, ezért a kertben is ennek megfelelő helyet kell számukra keresnünk.

Különleges, rozsdavörös, olykor sárgás színű a 45-80 cm magas **narancsvörös nőszirm** (*Iris fulva*), amely az USA-ban, a Mississippifolyó völgyében honos.

Gyepes nőszirm

Narancsvörös nőszirm

Homoki írisz

Iris iberica ssp elegantissima

Fehér, halványsárgával díszített, karcsú virágai vannak az **óriás nőszirmnak** (*Iris orientalis*), amely magasra, 90-170 centiméteresre nő. Törökországban, Görögországban, az Égei-tenger szigetein nedves réteken, mocsarakban, olykor sós területeken fordul elő. Elegáns, sötétzöld, kardszerű levelei majdnem olyan magasak, mint a virágok. Napos helyet kedvel, ám a bolygatást nem szereti – előfordulhat, hogy néhány évig nem virágzik. Ha nem nyúlunk hozzá, idővel nagy, kerek tömböt képez, sok virággal. Szoliterként is látványos, de nagyobb helyet kell teremnünk számára a kertben. Vázában is szépen mutat. Sajnos fiatal hajtásait a csigák kedvelik.

Óriás nőszirm

Szibériai nőszirm

Tarka nőszirm

Mocsári vagy sárga nőszirm

Olaszországban, Kelet-Európában, a Bajkál-tó környékén, Törökországban, a Kaukázusban, és hazánkban is honos, olykor kiszáradó láp- és mocsárréteken nő a **szibériai nőszirm** (*Iris sibirica*). Elegáns megjelenése miatt a kertekben tó partjára ültetve igen kedvelt. Ma már rengeteg, a kékeslila különböző árnyalataiban, valamint fehérben pompázó fajtája kapható hazánkban is. Magról és rizómáról elég könnyen szaporítható, és akár csak az előző faj, ez is igen hosszú életű, 50 évet is megérhet.

A **mocsári vagy sárga nőszirm** (*Iris pseudacorus*) Európa-szerte, Nyugat-Ázsiában és Északnyugat-Afrikában sokfelé honos mocsári növény, nagyon sok helyen ültetik, olykor invazív lehet. Tavak szélén, sekélyebb vízben gyorsan igen nagy telepeket alkot. Magassága 75-170 cm, május végén, júniusban virágzik. 'Variegata' fajtájának kardszerű levelein hosszában világos csík fut.

Kertben nem annyira a virágaiért, mint inkább díszes piros, olykor sárga magjaiért tartják a **gyöngyös vagy bűdös íriszt** (*Iris foetidissima*). Nevét azért kapta, mert lombja megdörzsölve kissé bűdös, de ez nem jelentős. Örökzöld levelei között november táján nyílik ki a termés, fölfedve a valóban gyöngyszerű magokat, amelyek sokáig a tokban maradnak, az őszi-téli kert díszei lehetnek. Nyugat-Európában és Északnyugat-Afrikában honos, melegebb éghajlatú vidékeken invazív lehet.

A szakállas tarka törpe

A nyár elején virágzók között meg kell még említenünk a Magyarországon is honos, különleges szépségű, ritka és védett **tarka**

Gyöngyös vagy bűdös írisz

Íriszkedvelők egyesülete

Az említett fajokon kívül természetesen sokkal több él a Földön. Aki komolyabban érdeklődik az íriszek iránt, csatlakozhat az Íriszkedvelők Magyarországi Egyesületéhez, amelynek célja a nőszirmok hazai megismertetése és népszerűsítése, valamint részvétel a honos íriszfajok védelmében. Évenként két összejövetelt tartanak, tavasszal, nőszirmvirágzás idején kertlátogatásokat szerveznek, ősszel pedig egy szakmai napot előadásokkal. Kétévenként íriszkiállítást rendeznek, a legutóbbi tavaly, 2018-ban volt a Pécsi Botanikus Kertben.

nőszirmot (*Iris variegata*). Bokorerdőkben, melegkedvelő tölgyesekben fordul elő, világoszöld levelei jellegzetesen sarlósak. A virágszár elágazódó, több virágot is hoz, amelyeknek belső, felálló lelei sárgák, a külső, visszahajlók lilásan csíkozottak, kis sárga szakállal. Magról is szaporítható, a csírázáshoz a téli hideghatásra szüksége van.

Pünkösdirózsák, pünkösdi királyok

Ha pünkösdi hagyományörző rendezvényen vesztek részt, akkor az a megtiszteltetés érhet titeket, hogy beülhettek a királyi vagy királynői székbe.

A trónért meg kell dolgozni: feladatokat kell elvégezni, versenyezni, küzdeni kell, de jutalomként pünkösdi királyok vagy királynők lehetek pár percre.

Ha szeretnétek meghosszabbítani a pünkösdi királyság idejét, akkor ültessetek a kertetekbe vagy a teraszotokra pünkösdirózsát, más néven bazsarózsát.

A pünkösdirózsák között vannak lágy-szárú évelők és fásszárú kistermetű cserjék is. Viráguk az egyszerű fehértől a féltelt, sárga porzósón át egészen a

gömb formájú telt típusokig igen változatos lehet, és rengeteg színben pompázhat. A falusi kertek elmaradhatatlan növénye volt a rózsaszín virágú illatos fajta.

A lágy-szárú pünkösdirózsákat legegyszerűbben a vastag gyökértörzsek feldarabolásával lehet szaporítani. Ezt a műveletet szeptemberben érdemes elvégezni, hogy a fagyokig még legyen idejük meggyökerezni a töveknek.

Magvetéssel csak a nagyon türelmesek próbálkozzanak, akik akár több évig is képesek várni a virágzásra. A fásszárú fajtákat oltva árulják konténerben a kertészetekben.

Mindenképpen napos helyre ültessétek, laza szerkezetű, tápdús talajba. Szereti a vizet, így homokos talajban nem fogja jól érezni magát. A frissen ültetett pünkösdirózsát ajánlatos az első télen szalmával védeni a hidegtől.

Szakács-Nagy Zsuzsa

Szalvéta-pünkösdirózsza

Míg várod, hogy a kertben virágba buruljon a növényed, addig készítsd el szalvétából a saját pünkösdirózsádat.

Szükséges anyagok: 3 db háromrétegű szalvéta – a szalvéta mérete fogja meghatározni a virágod méretét –, olló, szalag.

1. Szedd szét rétegekre a szalvétádat, és hajtogasd harmonikaformára. Mindhárom szalvétával ismételd meg.
2. Vágd le mindhárom szalvétád széleit kerekre.
3. Tedd egymásra a három harmonikára hajtott szalvétacsíkot és kösd meg középen egy szalaggal
4. Hajtogasd virág alakra, szedd szét a rétegeket
5. Szalaggal a csuklódra kötheted

Nem ehető

A növény minden része mérgező, kivéve a gyökérgumóit, amelyeket gyógynövényként is használtak. Sárgaságot, vese- és hólyaghurutot gyógyítottak vele.

 Switch[®]

syngenta.

Syngenta Kft. • 1117 Budapest, Alíz u. 2. • Telefon: 06 1 488-2200 • Fax: 06 1 488-2201

www.syngenta.hu • info.hungary@syngenta.com • blog.syngenta.hu

 www.facebook.com/syngentaagrarklub

KÖLES, A TÖKÉLETES

Szép bugáival bólogat, és legtöbbször a madarak elé szórják. Kicsit elfeledtük, pedig a régi konyha előszeretettel alkalmazta. Ma a reformkonyhában, a gluténmentes táplálkozásban éled újjá, és érdemes bevetni a mindennapokban is. Használhatjuk rizs helyett köretnek vagy lecsóba, a főtt kölesből körözött készülhet, tehetjük különféle töltelékekbe, vagy akár a házi kenyér tésztáját gazdagíthatja. Tejben főzve tápláló kása, pite, sütemény alapját képezheti. Nálunk nagyon kedvelt télen a mazsolás köleskásával töltött sült alma, a majoránnás kölessel töltött kellevél-göngyöleg, tavasszal a zsemeke zöldségekkel, gyöngye csirkehússal vegyített köleskása. Az aprónép pedig örömmel gömbölygeti a köleses kókuszgolyókat.

Halmos Monika
www.rozsakunyh.hu

Édes kölesgolyóval töltött sászliliom

Az ízletes kölesgolyót a virággal együtt fogyasztathatjuk – igazán izgalmas, amikor a virágba harapunk bele: nemcsak a szirmok ízét élvezhetjük, hanem a virágpor és a nektár semmi másra nem hasonlító zamatát is. A virág egyik legösszetettebb megnyilvánulási formája.

Hozzávalók: 100 g köles, 4 evőkanál méz, 50 g vaj, 50 g mazsola, 2 evőkanál tejszínes krémsajt, 16 sászliliom, 8-10 búzavirág.

A kölest megmossuk, majd 5 dl vízben lassú tűzön puhára főzzük. Akkor jó, ha a szemek fölrepednek. A puha kölest langyosra hűtjük, majd a mézzel, a mazsolával, a vajjal és a krémsajttal összedolgozzuk, behűtjük. A lehűlt masszából vizes kézzel diónyi gombócokat formálunk, egyenként búzavirág-sziromban megforgatjuk, és egy-egy sászliliomvirágba helyezük. Ezt a különleges desszertet közvetlenül tálalás előtt készítjük el, mert a virágszirmok néhány óra alatt becsukódnak!

FOTÓ: VASS ANDRÁS (WWW.ROZSAKUNYHO.HU)

Köleskása mediterrán módra

Hozzávalók: 400 g köles, só, 50 g vaj, 1-1 nagy csokor bazsalikom és petrezselyem, 4 gerezd fokhagyma, kb. 50 ml olívaolaj, néhány csepp citromlé, 100 g parmezán jellegű sajt.

A kölest alaposan megmossuk, majd háromszoros mennyiségű vízben megfőzzük. Megsózzuk, és ha már majdnem puha, hozzáadjuk a vajat is. Közben elkészítjük a pesztót: ehhez az összevágott bazsalikomot, petrezselymet és a fokhagymát aprítógépbe tesszük, majd az olajat fokozatosan hozzáadva krémesre keverjük. Sóval és citromlével kellemesen pikánsra ízesítjük, majd a finomra reszelt parmezán felével elkeverjük. A köleskását a zamatos zöld mártással és sajttal megszórva tálaljuk húsmentes fogásként, vagy köretnek szaftos pecsenye mellé.

Tudta, hogy...

...a köles sok kavasavat, szilíciumot és B-vitamin tartalmaz, rugalmassá teszi a bőrt, szépíti a haját, a körmöket; vegetáriánusoknak jó fehérjeforrás, és úgy tartják, hogy „boldogsághormont” is rejt?

Mákos kölestorta

Hozzávalók: 200 g köles, 500 ml tej vagy növényi tejpótló, 100 g mazsola, csipetnyi só, 2 evőkanál méz, 100 g darált mák, 2 tojás, fél citrom leve, reszelt citromhéj, a forma kikenéséhez 20 g vaj, a tetejére 2 evőkanál savanykás lekvár.
A krémhez: 200 g mascarpone, fél citrom leve és reszelt héja, 50-60 g cukor, maréknyi friss mentalevél.

A mazsolát előző nap borba vagy szőlőlébe áztatjuk, majd a kigömbölyödött szemeket másnap leszűrjük és pépesítjük. A kölest alaposan megmossuk, majd csipetnyi sóval ízesített tejben puhára főzzük. A puha kölest a mazsolapéppel és a mézzel összedolgozzuk, azután hozzáadjuk a tojásokat, a darált mákot, citromlével és reszelt citromhéjjal ízesítjük. A masszát kivajazott formába simítjuk, a tetejét savanykás lekvárral megkenjük. Előmelegített sütőben 180 fokon kb. 30 perc alatt megsütjük. Eközben a mascarpone-t a cukorral simára keverjük, ízesítjük citromlével, reszelt citromhéjjal, majd a mentalevelek felét finomra aprítjuk, és azt is hozzáadjuk. A kihűlt tortára simítjuk a krémet, és mentalevelekkel díszítjük.

SÁSLILIAM A TÁNYÉRON

Kelet-Ázsia az őshazája ennek a nagyszerű növénynek, amely csupán egy-egy napig örvendeztet meg egy-egy virágának teljes pompájával. Állandóan új bimbókat hoz, így a virágzás hetekig tart. Kevés gondozást igényel, napos és félárnyékos helyen is jól érzi magát. A távol-keleti szakácskönyvekben számtalan receptet találunk a bimbók felhasználására, kínai neve magyarul sárga virágzöldséget jelent. A ropogós, csöppnyit édeskés bimbókat csípős, fűszeres fogásokban zöldségfélék társaságában élvezhetjük, de nem túl puhára párolva salátákban, levesekben is kitűnő ízt ad. A sászliliom kinyílt virágai a gyümölcsöstál pompás díszei lehetnek.

A MAGYAR POSTA TAVASZI AKCIÓJÁBAN A MAGYAR MEZŐGAZDASÁG KFT. GONDOZÁSÁBAN MEGJELENŐ LAPOK

MEZŐGAZDASÁG LAPCSOPORT

15% KEDVEZMÉNY

www.magyarmezogazdasag.hu/akcio2019

A NYERŐ LAPOK HÁZHOZ JÖNNEK

**FIZESSEN ELŐ
KEDVENC LAPJÁRA MOST,
ÉS NYERJEN!**

20x

30 000 Ft

2x

250 000 Ft

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁG KFT. KIADVÁNYAINAK AKCIÓS ELŐFIZETÉSI ÁRAI

KIADVÁNY	1 ÉVRE	1/2 ÉVRE	1/4 ÉVRE
Magyar Mezőgazdaság	21 000	10 500	5 250
Kertészet és Szőlészet	18 840	9 420	4 710
Kistermelők Lapja	4 200	2 100	-
Méhészet	4 440	2 220	-
Kerti Kalendárium	3 300	-	-
Kertbarát Magazin	3 270	-	-
Pegazus - A lovasok lapja	7 080	-	-
Barászati Füzetek	7 140	-	-

FIZESSEN ELŐ MOST!

**AZ AKCIÓ 2019. MÁJUS 2. - JÚNIUS 30.
KÖZÖTT ÉRVÉNYES.**

A lap megrendelhető hírportálunkon a <http://magyarmezogazdasag.hu/lapcsoport> weboldalon, valamint előfizethető az ország bármely postáján, a hírlapok kézbesítőknél, a www.posta.hu webshopban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), e-mail-en a hirlapelofizetes@posta.hu címen és telefonon a +36-1-767-8262 számon. A kedvezmény más akcióval nem összevonható.

Válogasson színes lapkínálatunkból, és rendelje meg a **postákon** vagy a **Posta Webshopban!** Új előfizetésével most értékes díjakat nyerhet!

Az akció időtartama: 2019. május 2. - június 30.

Nyeremények: 2 db 250 000 Ft értékű utazási utalvány, 20 db 30 000 Ft értékű MediaMarkt Ajándékkártya

Részletek: www.posta.hu/nyero_lapok

Magyar Posta

Esküvő nem képzelhető el virágdíszek nélkül. A fő kellék a menyasszonyi csokor, de érdemes hangsúlyt fektetni az ünnepi vacsoraasztal díszítésére is. Az idej esküvőkiállításon a rengeteg menyasszonyi csokor mellett igaz, csekélyebb számban, de szerepeltek elegáns asztaldíszek is. Bemutatásukkal az ifjú párokat szeretnénk ösztönözni, hogy ne feledkezzenek meg az esküvők kisebb és nagyobb tűzött virágdíszeiről sem. Tűzött virágdíszek az asztaldíszek, ami azt jelenti, hogy a virágokat a virágkötő szakember vizes tűzőhabba szúrja, így azok sokáig szépek maradnak az összeállításban. Többen a rendezvény végén a vendégeknek ajándékozzák, akik így még sokáig élvezhetik szép emlékként az otthonukban. Alapvető elvárás, hogy a virágdíszek színben, alakban, stílusban alkalmazkodjanak a menyasszonyi csokrhoz, vagyis lehetőleg ugyanazon virágokból készüljenek. Az együttes megjelenés megteremti az ifjú pár által megálmodott esküvő hangulatát is.

Szabó János

DÍSZEK AZ ESKÜVŐI ASZTALON

- 1. A nagy és gazdag kiállítású esküvők virágdíszei pompás megjelenésűek. Elkészítésük nem egyszerű feladat, komoly szakmai tudás kell hozzá. Általában nagy dísz kerül az ajándéktalra, a kisebbek pedig a fő- és a vendégasztalokat ékesítik
- 2. Az asztaldíszek egységes megjelenése, virágfelhasználása emeli az esküvői étkezés dekorációjának színvonalát, kellemes hangulatot teremt
- 3-4. A főasztalokra általában sok virágból álló, dekoratív alkotások kerülnek. A tűzött technikával készített kompozíciók akár egy hétig is megtartják díszítőértéküket
- 5. Esküvői ebédeken, vacsorákon a gyertyatartókat is gyakran díszítik virágokkal. A gyertyák fényének és a virágok színének együttes hatása fokozza a hangulatot
- 6-7. Meghittebb esküvők díszítésére a menyasszonyi virágdíszéhez hasonló kisebb csokrok is készülhetnek az asztalokra. Praktikus megoldás, hiszen a rendezvény végén a vendégeknek ajándékozhatók

FOTÓ: SZABÓ JÁNOS

Rejtély

Lépcsőről lépcsőre

2019-ben az Év Fája közép-hegységeink bokorerdeinek vadgyümölcsre, amely a jelenlegi túltartott nagyvadállomány miatt visszaszorulóban van. Korábban fáját pipaszárak, sétatálcák és igényesebb faragványok készítésére alkalmazták, termése likőralapanyag. Induljon el a START mezőből és kövesse a nyilak által megadott utasításokat! A betűkből az Év Fájának nevét állíthatja össze.

1.) ↓←←	□	P	G	R	A	A
2.) →↑↑	□	G	E	O	D	T
3.) ↓↓→	□	T	M	START	I	F
4.) ↓↓→	□	S	A	B	Ó	Y
5.) ↓↓←	□	E	J	O	M	J
6.) ↑←←	□					
7.) ←↑↑	□					
8.) →→↓	□					

www.spuri.hu

Szonikus madárriasztó

A szonikus madárriasztó környezetbarát módon tartja távol a madarakat előre rögzített természetes hangokkal, ragadozó madarak hangjával, valamint pisztolylövés hangjával. Így egy veszélyzóna jön létre a madarak számára, ahol a populáció drasztikusan csökken. Fő alkalmazási területek: mezőgazdasági tárolók, raktárak, erdőművek, repülőterek stb.

Ferri Elektronika Kft., 2008 Tatabánya, Árpád ut. 91.
Tel./Fax: +36 34 216 673, e-mail: spuri@spuri.hu

A helyes megfejtést beküldők között egy nyertes részére könyvet sorsolunk ki.

Címünk:
Kertbarát Magazin,
1591 Budapest, Pf.: 294.
Beküldési határidő: 2019. július 15.

A Kertbarát Magazin március-áprilisi számában közölt rejtély helyes megfejtéséért felajánlott könyvet Szelezky Panna pécei olvasónk nyerte.

Megjelent a **Herbáció** magazin legújabb 52. lapszáma, május 15. és augusztus 15. között kapható az újságárunknál! Előfizethető 1680 Ft/év áron! Kosmetikumok, gyógykészítmények házi receptjei, kreatív növényhasználat a mindennapokban...

Kapható a **Herbáció Plusz** különszám is: Szuperhős élevesyi táplálékaiak címmel.

Zöldség-, és gyümölcsfélék hatása az egészségünkre, superfood-ok kertünkben.

HERBÁCIÓ

Július elejétől szeptember végéig kapható az újságárunknál a legújabb **Herbáció** könyv: **Tartósítás régi módszerekkel**

Látogassa meg honlapunkat: www.herbacio.hu (webáruházunkban természetgyógyászati témájú könyvek mellett különleges növények is kaphatók) 06 30 437 8900

FÜVÉSZKERT

1083 Budapest, Illés u. 25.
www.fuveszkert.org

Május 24–26.: Kaktuszkiallítás
Június 1. Orchideakiállítás és -vásár a Magyar Orchidea Társasággal
Június 22. Múzeumok Éjszakája
Július 1–5., 15–19., illetve júl. 29. – aug. 2.: Nyári tábor a Mi Micsoda Klubbal

Kertészkedés mesehősökkel (a Szamáca Kiskertész Klub programjai a Fűvészkertben)
Május 18.: Manócska veteményeskertje – Mazsola és Tádé kedvenc növényei
Június 1.: Indiánok kertje

NEMZETI BOTANIKUS KERT
Vácrátót, Alkotmány u. 2–4.
www.botanikuskert.hu
www.facebook.com/nemzetibotanikuskert

Május 18–19.: Tavaszi növényvásár a Növények Napja alkalmából (Valeyac Exotics)
Május 25.: A Botanikus kert virágai – akvarellfestészeti foglalkozás (előzetes bejelentkezés szükséges)
Május 20. – június 30.: Szentjánosbogár-séta 10 este során (a konkrét időpontokat a mécsbogarak rajzásához igazítják, és az interneten teszik közzé a szervezők)
Június 7–9.: Önállóan bejárható vezetőlapos „Állatok a kertben” séta a Történeti kertek és kastélyparkok napja alkalmából (Rendez-vous aux jardins)
Június 8.: A Botanikus kert virágai – akvarellfestészeti foglalkozás (előzetes bejelentkezés szükséges)
Június 8–10. (pütkösd): Önállóan bejárható vezetőlapos „Mesés növények, növényes mesék” és „Hónap érdekességei” tanséta
Június 22.: A Botanikus kert virágai – akvarellfestészeti foglalkozás (előzetes bejelentkezés szükséges)
Június 22. (esőnap jún. 23.): Új Harmónia Fűvészegyüttes – Szentivánéji koncert
Július 6.: A Botanikus kert virágai – akvarellfestészeti foglalkozás (előzetes bejelentkezés szükséges)
Július 20. (esőnap júl. 21.): A Musica Sonora Kamarazenekar nyári koncertje

SZEGEDI FÜVÉSZKERT
Szeged, Lövölde u. 42.
fuveszkert.u-szeged.hu

Június 22.: Múzeumok Éjszakája, zseblámpás kalandtúra
Június 29–30.: VI. Levendula Napok
Július 27–28.: XII. Lótusz Napok

MAGYAR RÓZSATÁRSASÁG
magyarrozsatarsasag.blogspot.com

Május 18.: Kertlátogatás – Gergely Faiskola (Gödöllő), valamint Kükedi Mónika (Pécel)
Június 8.: Kertlátogatás – Súlypontban a törzsés rózsák (Bécs, Volksgarten)
Június 26–28.: Kertlátogatás – Sarastro és Gaissmayer évelőkertek, weihenstephani kertek (Ausztria, Dél-Németország)

ÉDENPONT KERTLÁTOGATÁSOK
www.edenpont.com

Május 25.: Különleges növények kertje (Nagykörű), Törpefenyők között (Gyöngyös), Perenkert (Gyomaendrőd), Vegyszerek nélkül (Majosháza), Rózsa, rózsa rengeteg (Decs), Zöld pagony (Budapest XVII.), Csodás kertem (Kaposvár)
Május 26.: Modest garden (Telki), Erdő ölelésében (Gödöllő), Rózsa, rózsa rengeteg (Decs)
Június 1.: Alföldi romantikus kert (Báránd), Évelők és rózsák társaságában (Székesfehérvár), Tájkert a Mecsek lábánál (Pécs), Zen Tündérkert (Budapest XXII.), Vegyszerek nélkül (Majosháza)
Június 2.: Perenkert (Gyomaendrőd), Zen Tündérkert (Budapest XXII.), A Titkos kert (Velence)
Június 8.: Csipetnyi Szanazug (Gyula), Csodás kertem (Kaposvár), Tájkert a Mecsek lábánál (Pécs)
Június 9.: Berki Királyság (Szentés), A Titkos kert (Velence)
Június 15.: Kert a Cserháiban (Tereske), Erdő ölelésében (Gödöllő), Különleges növények kertje (Nagykörű), Perenkert (Gyomaendrőd), Bougainvilleák a balkonon és a kertben (Budapest III.)
Június 16.: Kert a Cserháiban (Tereske)
Június 22.: A kertész kertje (Pilisszentkereszt)
Június 23.: Kavicskert sok zölddel (Budapest XV.)
Június 29.: A kertész kertje (Pilisszentkereszt)

Július 6.: 1000 Irisz kertje (Tolnamözs), Csodás kertem (Kaposvár), A kertész kertje (Pilisszentkereszt), A Titkos kert (Velence)
Július 13.: A Titkos kert (Velence)
Július 14.: Díszkert 3 az 1-ben (Szombathely)
Július 20.: Különleges növények kertje (Nagykörű)
Július 27.: A kertész kertje (Pilisszentkereszt)

Lapzártánkkor számos kert tulajdonosa nem tett még közzé pontos dátumot, de aki a www.edenpont.com oldalon a kiszemelt kertre kattintva jelzi az érdeklődését, azt automatikusan értesítik a szervezők, ha megvan az időpont.

Fizessen elő most a Kertbarát Magazinra!

Fizessen elő egy évre a Kertbarát Magazinra 2019. május 17. és július 19. között és nyerjen!

Első 25 előfizetőnk az Oázis Kertészet 2000 Ft értékű vásárlási utalványát kapja, ami az ország bármelyik Oázis Aruházában levásárolható.

www.oazis.hu

A Kertbarát Magazin megjelenik kéthavonta

Előfizetési megbízás
Előfizethető az ország bármely postáján, a hírlapkézbesítőknél, e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, a +36-1-767-8262-es telefonszámon, vagy a honlapunkon: www.kertbaratmagazin.hu
Kérjük olvashatóan tölts ki, s küldje a Magyar Posta Zrt. Levél Üzletág Központi Előfizetési és Árucsoport címére: 1900 Budapest

Előfizetem a Kertbarát Magazin című kiadványt.
Előfizetési díj egy évre június 30-ig 3270 Ft, utána 3870 Ft.

Név: _____
Cím: _____
Kelt: _____ év _____ hó _____ nap
aláírás _____

KÄRCHER

RLM 4 Robotfűnyíró

Önállóan gondoskodik a fűnyírásról!

A kényelmes kertápolásért

Borotvaéles nyírókésekkel és a mulcs-funkciót segítő terítőkésekkel önállóan nyírja le a fűvet, így értékes szabadidőt ajándékoz. Merülő akkumulátor esetén önállóan visszatér a töltőállomáshoz, és könnyen leküzdí a kerti emelkedőket akár 45 fokig.

Előnyök

- Multi-Sensor technológia
- Rugalmas programozhatóság
- Csendes működés, kényelmes kezelés
- Esőérzékelő, fűnyírás szűk helyeken is
- Hosszú élettartamú kések

Műszaki adatok

- Felületi teljesítmény / feltöltés (m²): 500
- Akku feszültség (V): 18
- Nyírásmagasság (mm): 25-55
- Nyírásszélesség (mm): 200

TAVASZI AKCIÓ

Keresse akciós termékeinket április 18. és június 9. között üzleteinkben országszerte, vagy weboldalunkon:

KÄRCHER.HU

Ragcsálórlasztók
Szabaduljon meg hivatlan vendégeitől!

- egér, patkány
- nyest, görény
- kullancs, bolha
- galamb, seregély
- vakond
- pele

Forel Elektronika Kft.
2800 Tatabánya,
Kossuth Lajos u. 30.
Tel./Fax: +36 34 316 673
e-mail: spuri@spuri.hu
www.spuri.hu

KÍGYÓ EGYVERE	KÖNK- SÁG	UGYAN MÁRY	PATA ANYAGA	SPANYOL AUTÓEL	NEMZETI PARK RÖVIDEN	HUVELYK	FERDE RÉSZELOS	KÖZTERI TÁNC- MULATSÁG	SZÁRAZ PANNYAR IZO ITAL
MEG- FEJTÉS, 1									R
NESZSÉG- TARGY		12		RAJTA- ÜTÉS					
ELROCIITY RÖVIDEN		ANNYI MINT RÖVIDEN ICUSKA			PAPARI TERMEK LONDONI SÁRA!			NAND, RÖVIDEN EMBER ANGOLUL	
GRANNA RÖVIDEN	IDEGEN NŐI NÉV OLYANNA					VASCO DA PORTUGAL HAUS V. RÉGI PHOTON		5	
KÖZÖSSÉ- GI ÜRNEP FILM- SZÍNHÁZ			3				-BEN TERMEKES EREDMÉNY		
				HANVAG RENDETI EN- VŐLEGENY PARIA					
KÖZEPEN ROSZIT!		GYOMOT IRI ELŐTAG: HÁROM							ÁSO HEGYE! AKKUN- LATOR, BIZ
FORTEL, RÁVASZ- SÁG	VETÉLY- TÁRS	ILK MARRON SITÁRS, ZINC, FOTÓZÓ	ISTEN- TISZTELET	A LEG- KISEBB RÓMAI SZAMIEL	SPORT, RÖVIDEN	BÉCEZETT ERIKA	AJTATOS IMADKOZÓ SÁSKA	NEVÉRE IR	
MEG- FEJTÉS, 3								6	
VALAKINEK AZ ÖGEI				KEZ, TREFASAN MEG- FEJTÉS, 4					
MARIO VARGAS PERUI BRO V		7		ANNA, BÉCEZVE ÖZMOSÓD- NI KEZDI!		FIATAL, EMBER AZONOS BETŰK		1	
BIBLIAI EREDETI NŐI NÉV	MEG- FEJTÉS, 5			LYUKAS ÓRAI LÁNGBA BORUL	LYDAMPUR PO KISAUTÓ BELE- FÁRADÓ				JAPÁN AUTÓEL, FARKAS, KÖLTŐIEN
			SZÓFOTLÓ SZÓ A GYOMOR ÉRZÉSE		KIRILAPUS METELT ELŐTAG AZONOS		8		A SZERELMI KÖLTÉSZEK KÖZGÁJA NEMT NEFÉLO
BALFKA MÉNYE SZERVEZET KÖZPONTI ÉPÜLETE		TREFFAS DARABAI SIVATZAIK RÖVIDEN		GIMNAZIUM RÖVIDEN KÖRUL- HATÁRÓLT		SZASZ FESZÓ V. EDISSVAI HALFALTA			KÖZÉP- PONTI SZELI FEL- LÖLDEN
					KATI, DINAT- TERVEZŐ NÁDTELE	SORAI, NEMETL GÉPKOCSI- RÖVIDEN			NEMÉN LOP! ELŐTAG: EZERBILIO
ZÁSZLÓS RÖVIDEN			PETŐFI SANDOR VITEZE ZÁMAT		11				
HATÁRO- ZOTT NÉVBŐL	GYERŐNKI RÓMAI TEREP- JÁRÓ			SÓPUS MÓVONNY RÉSZE MÉ MÉNYE		2			
DUPLAN PESZTRA	PIROS, NEMETL JELADÓ KORONG			KUSZÓ SZÁR ILLUSZN GÉPJELE			AZONNAL SZEL TESZI NEMÉSEN		9
NEMES- GÁZ				RÓMAI FERFI-NÉV CSOMÓT KIBONT		LASSITO SZERNEZET KENDERT ÜTÖGET			LELKI- PÁSZTOR KICSINYÍTÓ KÉPZŐ
GUMI- OBJEKTIV			BELE- FASUL FELRE- VEZET		16				ESZIK, MAJSZOL AZ ERŐ JELE
ESZAK RÖVIDEN	NÁTRIUM KLORID KÉPLETE AZ OROK KÉ			OROSZ KAPOSZTA LEVES MELY STREPEZ		13			10
CIRKUSZI TORNÁSZ JELZŐJE			JÓBOLIS MEGARTI BOLLI KEZDETE!		SAPKA ELLENZŐ TILTÓSZÓ			ŐN VEGYJELE	
		KESZEG- FALTA FRANCIA AUTÓEL			KENYER- GABONNA A BYTE JELE				17
TOLSZ- TOJ	T								

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

A rejtvény számozott négyzetek betűiből egy magyar költő neve és versének címe állítható össze. A fősorokban verséből idézzük.
Kérjük, a megfejtést küldje be címünkre!
Kertbarát Magazin
1591 Budapest, Pf.: 294.
vagy e-mailen: titkarsag@kerteszetesszoleszet.hu
Beküldési határidő: 2019. július 15.
A helyes megfejtést beküldők közül három nyertes könyvjutalomban részesül.

Március-áprilisi számunk megfejtése: Kaffka Margit: Rügyek
„...Bársonyos, hús pici rügybe zárva / Szunnyad a vén bokor ifjú ága, / Száz színes, illatos, dús virága, – / Itt benn vár, – pihen. / - Úgye, csoda ez, kicsinyem?”

A felajánlott könyveket Baranyai Éva soproni; Bene Mária budapesti; Várudvari Viola pusztazámori rejtvényfejtőinknek postázzuk.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL

ALGEIER WENDY
kertészmérnök
wendya@t-online.hu

AMBRUS MÁRIA
kertészmérnök,
táj- és kertépítőmérnök
kertterapia@gmail.com

FRÁTER ERZSÉBET
biológus, az MTA Nemzeti
Botanikus Kert kurátora
frater.erzsebet@okologia.mta.hu

HALMOS MONIKA
food stylist
www.rozsakunyhó.hu
moni.halmos@gmail.com

JÓZSA KATA
kertészmérnök
jozsa.kata1@gmail.com

SZÁMUNK SZERZŐI

KÓSA GÉZA
dendrológus, botanikus,
MTA Nemzeti Botanikus Kert
kosa.geza@okologia.mta.hu

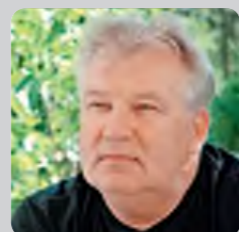
MEGYESI ÉVA
kertészmérnök
megyesi@index.hu

MERÉNYI ALEXANDRA
kertészmérnök
merenyi.alexandra@t-online.hu

MOLNÁR PÉTER
kertészmérnök,
természetfotós
molnary@freemail.hu

SZABÓ JÁNOS
virágkötészeti szakíró
florista.szab@gmail.com

**SÜTÖRINÉ
DIÓSZEGI MAGDOLNA**
kertészmérnök
dioszegi.magdolna@kertk.szie.hu

SZAKÁCS-NAGY ZSUZSA
kertészmérnök
Szamóca Kiskertész Tanoda
szamocatanoda@gmail.com

Kertbarát
magazin

Készült a Kertészet és Szőlészet
szerkesztőségében
Alapítva: 1977.
42. évfolyam, 2019./5-6. szám,
2019. május 17.

FŐSZERKESZTŐ:
BIZA KLÁRA
SZERKESZTŐ:
SÁRKÓZI JUDIT
TERVEZŐSZERKESZTŐ:
Végh György
OLVASÓSZERKESZTŐ:
Tömpe Anna
TITKÁRSÁG: Kiss Jánosné

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:
1141 Budapest, Mirtusz u. 2.
Postacím: 1591 Budapest, Pf. 294
Telefon: +36-1-273-2290
Fax: +36-1-470-0410
E-mail: titkarsag@
kerteszetesszoleszet.hu

A címkép a Floradania felvétele

KIADJA
a Magyar Mezőgazdaság Kft.
Felelős kiadó:
SÁRI ENIKŐ ügyvezető igazgató
HÁJÓS LÁSZLÓ ügyvezető igazgató

LAPTERJESZTÉS, PÉNZÜGY:
Laczó Angéla vezető, Fontos Éva,
Karácsonyi Ildikó, Gabula Fruzsina
MARKETING: Horváth Roland vezető,
Kovács Réka
ÜGYFÉLSZOLGÁLAT:
Husztiné Csekő Emma
Tel.: +36-1-470-0411, fax: +36-1-470-0410

HIRDETÉS:
Barsi Nóra
Tel.: +36-30-982-6369
barshi.nora@magyarmezogazdasag.hu
Dohány Árpád
Tel.: +36-70-232-4231
dohany.arpad@
magyarmezogazdasag.hu
Kiss Jánosné
Tel.: +36-1-273-2285, +36-1-273-2290
titkarsag@kerteszetesszoleszet.hu

*Minden jog fenntartva!
A lapból értesítéseket átvenni
csak a Kertbarát Magazinra való
hivatkozással lehet.
A hirdetések és egyéb
reklámkiadványok tartalmáért
a kiadó felelősséget nem vállal.*

TERJESZTÉS:
Előfizetésben terjeszti
a Magyar Posta Zrt.
Postacím: 1900 Budapest
Előfizetésben megrendelhető
az ország bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél,
a www.posta.hu webshopban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
e-máilon a hirlapelofizetes@posta.hu
címen, telefonon a +36-1-767-8262
számon, levélben a Magyar Posta Zrt.
1900 Budapest címen.
Külföldre és külföldön előfizethető
a Magyar Posta Zrt.-nél:
a www.posta.hu webshopban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
1900 Budapest, +36-1-767-8262,
hirlapelofizetes@posta.hu.
Belföldi előfizetési díj
egy évre 3870 Ft, fél évre 1935 Ft.
Árusítási úton terjeszti
a Lapker Zrt., a POHÍRKER Zrt.,
valamint az alternatív terjesztők.

NYOMJA:
Ipress Center Central Europe Zrt.
2600 Vác, Nádas utca 8.
Felelős vezető: Borbás Gábor
A nyomdai megrendelés törzsszáma:
Sz-12/99
Nyomás: 2019. május 10.
HU ISSN 0133-9435

www.magyarmezogazdasag.hu
– az Agrárhírtől
Onlineüzletág-vezető: Práger Ádám
Szerkesztők: Mizsei Károly, Tóth-Gál Enikő

TOVÁBB NŐ A GAZDASÁG.

Erős országot csak erős gazdaságra építhetünk.
Ezért is fontos eredmény, hogy a magyar
gazdaság 2018-ban közel 5 százalékkal nőtt.
Ezzel a növekedéssel az élmezőnyben
vagyunk az uniós országok között.

Nyári forróság? Hűsítő árak!

-26%

-24%

-32%

-30%

Június

7-8-9.

Július

5-6-7.

A legszebb mediterrán növények és virágok, szőlők, díszfák és cserjék, exkluzív szoliterek és novénvtartók láthatóak a kertészetekben. Ráadásul 2019. június 1-jétől minden növény árának legalább 20% kedvezményt adunk, ahány hőmérsékletet mutat!

**1000
EZER FORINT**

Az Oázis Kertészet
ajándék kuponja

www.oazis.hu

Az Oázis Kertészet minden üzletében érvényes. A kupon használatához szükséges a vásárlás során a kuponkód megadását. A kupon nem vonható össze más kedvezménnyel. A kupon érvényességi ideje 2019. június 30. A kupon használatához szükséges a vásárlás során a kuponkód megadását. A kupon nem vonható össze más kedvezménnyel. A kupon érvényességi ideje 2019. június 30.

Kertészeti áruházaink szerte az országban:

Azka Ipari Park, északon; Budakeszi Szőlőskert Ipari Park (a környékén); BP-Peszerét Zilah u. 6; BP-Kőbánya Kőbányai ut 47; BP-Rákosszentmihály Szlovák ut 15; BP-Soroksár Heszinki út 80; Cegléd Külső-Jászberényi út 2; Csongrád Mini Kössuth L. u. 15; Debrecen Belmazuvarosi út; Diósd Diófásor u. 19 (Az Intersparnál); Hajdúménasz Mini Szabadság u. 50; Jászberény Nagykőrös út 17; Keszthely Sermehéves u. 2; Mór Pécsi út, Ipari Park; Monor 4-es főút 32. km; Nyéregyháza Korányi Frigyes út 204; Szeged Alkony utca 8; Székesfehérvár Holland fásor 1; Sopron - Szajka 4-es főút 108; Tatabánya Erdész u. 39 (A Dórsáskertben); Torokbálint Torbágy u. 4. (az Auchannál)

www.oazis.hu